

Apvienoto Nāciju
Izglītības, zinātnes
un kultūras organizācija

Globālā pilsoniskuma izglītība

TĒMAS UN MĀCĪBU MĒRĶI

Publicējusi Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija, 7, Place de Fontenoy,
75352 Parīze 07 SP, Francija, 2015. gadā

© UNESCO 2015

ISBN 978-92-3-100102-4

Šis izdevums ir pieejams atvērtais piekļuves repositoriņā saskaņā ar Attribution-ShareAlike 3.0 IGO (CC- BY-SA 3.0 IGO) licenci (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/igo/>). Izmantojot šī izdevuma saturu, lietotāji piekrīt UNESCO Atvērtais piekļuves repositoriņa lietošanas noteikumiem (<http://www.unesco.org/open-access/terms-use-ccbysa-en>).

Šajā izdevumā izmantotie apzīmējumi un materiālu izklāsts nekādā veidā nav uzskatāmi par UNESCO paustiem uzskatiem par kādas valsts, teritorijas, pilsētas, rajona vai tās atbildīgo iestāžu juridisko statusu, nedz arī par robežu vai pierobežu noteikšanu.

Šajā izdevumā paustās idejas un uzskati pieder to autoriem, UNESCO ne vienmēr tiem piekrīt, un tie neuzliek nekādus pienākumus Organizācijai.

Vāka fotoattēls: © Shutterstock/mama_mia

Fotoattēli: 12.–13. lpp., 20. lpp, 44.–45. lpp. © Shutterstock/Danylo Staroshchuk

Grafikas dizains: Aurēlija Mazojēra (*Aurelia Mazoyer*)

Iespieda UNESCO

Iespiests Francijā

Globālā pilsoniskuma izglītība

TĒMAS UN MĀCĪBU MĒRĶI

Saturs

Priekšvārds	7
Pateicība	9
Saīsinājumi	11
1. Ievads	13
1.1 Kas ir globālā pilsoniskuma izglītība?	14
1.2 Kā tika veidotas šīs pamatnostādnes?	17
1.3 Kam paredzētas šīs pamatnostādnes un kā tās var izmantot?	18
2. Pamatnostādnes — globālā pilsoniskuma izglītības mācību saturs	21
2.1 Jomas	22
2.2 Rezultāti	22
2.3 Īpašības	23
2.4 Tēmas	25
2.5 Mērķi	25
2.6 Atslēgvārdi	26
2.7 Pamatnostādņu matrica	26
3. Globālā pilsoniskuma izglītības īstenošana	45
3.1 Kā to integrēt izglītības sistēmā	46
3.2 Kā to pasniegt mācību priekšmetos	51
3.3 Kā izvērtēt mācību rezultātus	56
Pielikumi	59
1. pielikums. Izmantotie tiešsaistes resursi un prakšu piemēri	60
2. pielikums. Literatūras saraksts	67
3. pielikums. Izmēģinājuma projekta dalībnieki	74

Tabulas

A tabula: Vispārējās pamatnostādnes	28
<hr/>	
B tabula: Tēmas un mācību mērķu izklāsts	30
B.1 Tēma: Vietējās, valsts un globālās sistēmas un struktūras	32
B.2 Tēma: Problēmas, kas ietekmē kopienu mijiedarbību un savstarpējo saikni vietējā, valsts un globālā līmenī	33
B.3 Tēma: Pamatā esošie pieņēmumi un ietekmes dinamika	34
B.4 Tēma: Dažādi identitātes līmeņi	35
B.5 Tēma: Atšķirīgās kopienas, pie kurām cilvēki pieder, un veidi, kā tās ir saistītas	36
B.6 Tēma: Atšķirības un cieņa pret daudzveidību	37
B.7 Tēma: Darbības, ko varam veikt individuāli vai visi kopā	38
B.8 Tēma: Ētiska uzvedība	39
B.9 Tēma: Iesaiste un rīcība	40
<hr/>	
C tabula: Atslēgvārdi	42

Tabulas

1. tabula: Galvenās globālā pilsoniskuma izglītības konceptuālās dimensijas	15
<hr/>	
2. tabula: Kā izmantot pedagoģijas pamatnostādnes valsts līmenī	18
<hr/>	
3. tabula: Nozīmīgākie mācību rezultāti	22
<hr/>	
4. tabula: Nozīmīgākās izglītojamo īpašības	23
<hr/>	
5. tabula: Tēmas	25

Priekšvārds

UNESCO ir veicinājusi globālā pilsoniskuma izglītību kopš ANO Ģenerālsekretāra Vispasaules izglītības pirmās iniciatīvas (GEFI) uzsākšanas 2012. gadā, kurā globālā pilsoniskuma veicināšana tika noteikta kā viena no trim izglītības jomas prioritātēm.

Šis izdevums „Globālā pilsoniskuma izglītība: tēmas un mācību mērķi” ir pirmās UNESCO pedagoģijas pamatnostādnes globālā pilsoniskuma izglītības jomā. Tas izveidots, veicot apjomīgus pētījumus un konsultējoties ar ekspertiem no dažādām pasaules valstīm. Šīs pamatnostādnes veidotas, balstoties uz UNESCO izdevumu „Globālā pilsoniskuma izglītība: izglītojamo sagatavošana 21. gadsimta izaicinājumiem” (*Global Citizenship Education: Preparing learners for the challenges of the 21st century*) un trīs galveno UNESCO pasākumu par globālā pilsoniskuma izglītības rezultātiem: “Tehniskās konsultācijas par globālā pilsoniskuma izglītību” (2013. gada septembris), kā arī pirmo un otro UNESCO forumu par globālā pilsoniskuma izglītību, kas tika organizēti 2013. gada decembrī un 2015. gada janvārī. Pirms pamatnostādņu galīgās redakcijas izveidošanas tās tika izmēģinātas praksē. To veica ieinteresētās puses īpaši izvēlētās valstīs visos reģionos, lai pārliecinātos par pamatnostādņu atbilstību dažādiem ģeogrāfiskiem un sociāli kultūrāliem kontekstiem.

Balstoties uz UNESCO fundamentālo darbu izskaidrot globālā pilsoniskuma izglītības konceptuālos pamatojumus un ieteikt politikas un programmatiskos virzienus, šis dokuments ir izveidots, reaģējot uz dalībvalstu vajadzībām pēc vispārējām pamatnostādnēm globālā pilsoniskuma izglītības integrācijai to izglītības sistēmās. Tajā iekļauti ieteikumi, kā pārvērst globālā pilsoniskuma izglītības jēdzienus praktiskās un noteiktam vecumam atbilstošās tēmās un mācību mērķos tā, lai tos varētu pielāgot jebkādam vietējam kontekstam. Šis dokuments ir paredzēts kā resurss pedagogiem, mācību programmu veidotājiem, pasniedzējiem, kā arī politikas veidotājiem, bet tas būs noderīgs arī citiem interesentiem, kuri strādā neformālās un ikdienas izglītības jomās.

Laikā, kad starptautiskā kopiena tiek aicināta veikt pasākumus, kas sekmē mieru, labklājību un ilgtspēju, šis jaunais UNESCO dokuments piedāvā atbalstu, lai palīdzētu dalībvalstīm nodrošināt to, ka visu vecumu un kultūru izglītojamie var kļūt par informētiem, sabiedriskiem, ētiskiem pasaules pilsoņiem, kuriem piemīt kritiskās lasīšanas prasmes un kuri iesaistās sabiedrības dzīvē.

Ph. D. Cjans Tans (*Qian Tang*)
ģenerāldirektora vietnieks
izglītības jautājumos

Pateicība

Šo pedagogijas pamatnostādņu „Globālā pilsoniskuma izglītība: tēmas un mācību mērķi” izstrādi pasūtīja Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija (UNESCO). Izstrādes procesu UNESCO Mācību, mācīšanās un saturs nodaļas direktore So Jangas Čoi (*Soo Hyang Choi*) vadībā koordinēja Kriss Kāstls (*Chris Castle*), Lidija Ruprehta (*Lydia Ruprecht*) un Teofānija Šavacija (*Theophania Chavatzia*) Veselības un globālā pilsoniskuma izglītības ietvaros.

Šī dokumenta tapšanā ieguldījumu sniedza Beirūtas Amerikāņu universitātes asociētā profesore Dina Kivana (*Dina Kiwan*) un Toronto Universitātes asociētais profesors Marks Evanss (*Mark Evans*). Neatkarīgās ekspertes Ketija Atvela (*Kathy Attawell*) un Džeina Kalista (*Jane Kalista*) rediģēja vairākus izdevuma projektus.

UNESCO sasauca Ekspertu padomdevēju grupas sanākumi par globālā pilsoniskuma izglītību (2014. gada jūnijs, Parīze) un vēlētos izteikt pateicību visiem tiem, kuri piedalījās sanāksmēs un/vai sniedza komentārus par dokumenta projektiem: Ebijai Reiksai (*Abbie Raikes*) no UNESCO Galvenā biroja; Albertam Motivānsam (*Albert Motivans*) no Statistikas institūta; Aleksandram Leihtam (*Alexander Leicht*) no UNESCO Galvenā biroja; Karolīnai Ibarai (*Carolina Ibarra*) no Universidad de los Andes Kolumbijā; Dakmārai Džordžesku (*Dakmara Georgescu*) no UNESCO Beirūtas biroja; Kerolijai Baklerei (*Carolee Buckler*) UNESCO Galvenā biroja; Dirkam Hastetam (*Dirk Hastedt*) no Starptautiskās Izglītības sasniegumu novērtēšanas apvienības; Cilvēktiesību izglītības apvienības izpilddirektorei un dibinātājai Felisai Tibitsai (*Felisa Tibbitts*); Gvengčolam Čengam (*Gwang-Chol Chang*) no UNESCO Bangkokas biroja; Hjodzjongai Kimai (*Hyojeong Kim*) no Āzijas un Klusā okeāna starptautiskās sapratnes izglītības centra (APCEIU); Indžairu Kulundu (*Injairu Kulundu*) no „Activate! Change Drivers”; Džonminai Eomai (*Jeongmin Eom*) no Āzijas un Klusā okeāna starptautiskās sapratnes izglītības centra (APCEIU); Dži Minam Čo (*Ji Min Cho*) no Korejas Mācību programmu un izvērtēšanas institūta (KICE); Dzinhi Kimai (*Jinhee Kim*) no Korejas Izglītības un attīstības institūta (KEDI); Džunai Morohaši (*Jun Morohashi*) no UNESCO Haiti biroja; Keitai Andersonei Simonsai (*Kate Anderson Simons*) no Apmācību rādītāju darba grupas, Brukingasa institūta; Kodži Mijamoto (*Koji Miyamoto*) no ESAO; Migelam Silvam (*Miguel Silva*) no Eiropas Padomes Ziemeļu-Dienvidu centra; Muhamedam Faoram (*Muhammad Faour*) no Jorkas Universitātes; Onemusam Kiminzam (*Onemus Kiminza*) no Kenijas Izglītības ministrijas; Ralfam Kārstensam (*Ralph Carstens*) no Starptautiskās Izglītības sasniegumu novērtēšanas apvienības; Stefānijai Noksai Kabonai (*Stephanie Knox Cubbon*) no apvienības „Teachers without Borders”; Tonijam Dženkinsam (*Tony Jenkins*) no Toledo Universitātes; Verneram Vinteršteineram (*Werner Wintersteiner*) no Klāgenfurtas Universitātes; Vingonam Lī (*Wing-On Lee*) no Singapūras Nacionālā izglītības institūta; Jolandai Leivasai (*Yolanda Leyvas*) no Meksikas Nacionālā izglītības novērtēšanas institūta.

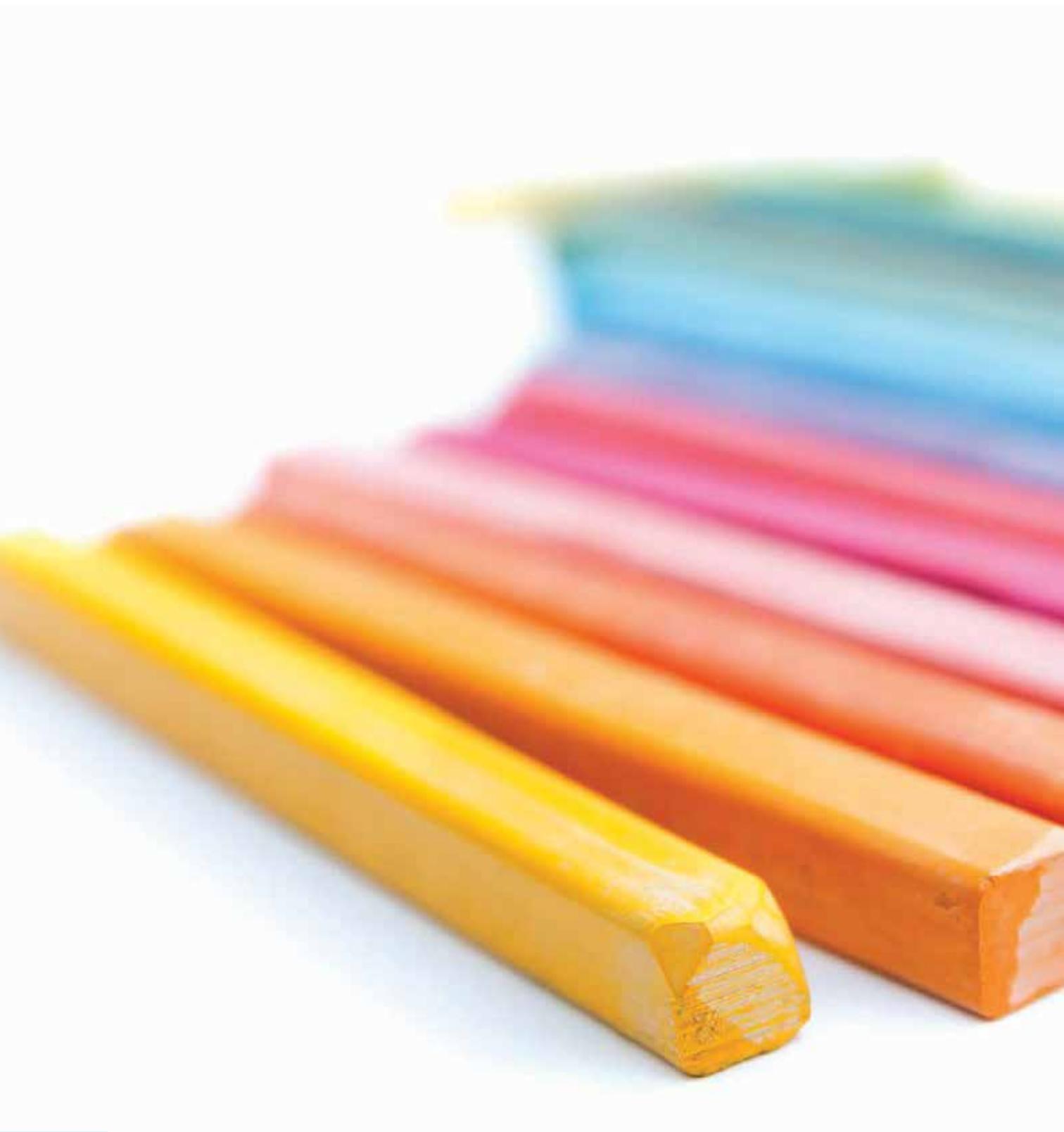
Rakstveida komentārus un ieguldījumu sniedza arī: Akemi Jonemura (*Akemi Yonemura*) no UNESCO Dakāras biroja; Alinora Salmone (*Aliénor Salmon*) no UNESCO Bangkokas biroja; Amālijai Miranda Serāno (*Amalia Miranda Serrano*) no UNESCO Bangkokas biroja; Aminai Hamšari (*Amina Hamshari*) no UNESCO Galvenā biroja; Anants Kumārs Duraiapa (*Anantha Kumar Duraiappah*) no Mohandāsa Karamčanda Gandija Miera un ilgtspējīgas attīstības izglītības institūta (MGIEP); Kristīna fon Furstenberga (*Christina Von Furstenberg*) no UNESCO Galvenā biroja; Hegazi Idriss Ibrahims (*Hegazi Idris Ibrahim*) no UNESCO Beirūtas biroja; Hugū Čarnī Ngandeu Ngata (*Hugue Charnie Ngandeu Ngatta*) no UNESCO Galvenās mītnes; Musafirs Šankars (*Musafir Shankar*) no Mohandāsa Karamčanda Gandija Miera un ilgtspējīgas attīstības izglītības institūta (MGIEP); Nabila Jamsēda (*Nabila Jamsheed*) no Mohandāsa Karamčanda Gandija Miera un ilgtspējīgas attīstības izglītības institūta (MGIEP); Renato Operti (*Operti Renato*) no Starptautiskā Izglītības biroja. Rakstveida komentāri tika saņemti no programmas „Izglītības aizsardzība nedrošības un konfliktu zonās” vadītājas Margretas Sinklēras (*Margaret Sinclair*) un ieguldījumu mutvārdos sniedza arī citi Otrā UNESCO Globālā pilsoniskuma izglītības foruma dalībnieki (2015. gada 28.–30. janvāris).

UNESCO vēlas izteikt pateicību arī tiem, kuri piedalījās izmēģinājuma projektos, par viņu vērtīgajām atsauksmēm. Tostarp Āzijas un Klusā okeāna starptautiskās sapratnes izglītības centram (APCEIU) par atsauksmju iegūšanu no korejiešu pasniedzējiem; Fadi Jarakam (*Fadi Yarak*) no Libānas Izglītības un augstākās izglītības ministrijas par atsauksmju iegūšanu no ministrijas pārstāvjiem, ASPnet koordinatorei Kanādā, Meksikā un Ugandā — Marī-Kristīnai Lekomptei (*Marie-Christine Lecompte*), Olivijai Floresai (*Olivía Flores*) un Rozijai Agvijai (*Rosie Ago*), kā arī visām šo valstu skolām, pasniedzējiem un skolēniem, kas piedalījās izmēģinājuma projektos.

Mēs vēlētos pateikties arī Šantālai Liardai (*Chantal Lyard*) par rediģēšanu, Aurēlijai Mazojērai (*Aurelia Mazoyer*), kura strādāja pie dizaina un maketa, Martinam Vikendenam (*Martin Wickenden*) un Nannai Engebretsenai (*Nanna Engebretsen*), kuri sniedza atbalstu šī dokumenta tapšanā.

Saīsinājumi

APCEIU	Āzijas un Klusā okeāna starptautiskās sapratnes izglītības centrs
ASPnet	Asociēto skolu projekta tīkls (UNESCO)
EAG	Ekspertu padomdevēju grupa
ECOWAS	Rietumāfrikas valstu ekonomiskā kopiena
ISK	Izglītība sociālai kohēzijai
IIA	Izglītība ilgtspējīgai attīstībai
GPI	Globālā pilsoniskuma izglītība
GEFI	Vispasaulas izglītības pirmā iniciatīva (ANO Ģenerālsekretāra)
GIZ	Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit GmbH
HIV/AIDS	Cilvēka imūndeficīta vīruss/legūts imūndeficīta sindroms
GB	Galvenais birojs
SIB	Starptautiskais Izglītības birojs (UNESCO)
IKT	Informācijas un komunikāciju tehnoloģija
IEA	Starptautiskā Izglītības sasniegumu novērtēšanas apvienība
KEDI	Korejas Izglītības un attīstības institūts
KICE	Korejas Mācību programmu un izvērtēšanas institūts
LMTF	Mācību rādītāju darba grupa
LTLT	programma „Learning to Live Together”
MGIEP	Mohandāsa Karamčanda Gandija Miera un ilgtspējīgas attīstības izglītības institūts
NVO	Nevalstiskā organizācija
ANO AKCLB	Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstā cilvēktiesību komisāra birojs
EDSO/DICB	Eiropas Drošības un sadarbības organizācija/Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību birojs
PEIC	programma „Izglītības aizsardzība nedrošības un konfliktu zonās”
IAM	Ilgtspējīga attīstības mērķi
USI	UNESCO Statistikas institūts
ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija
AK	Apvienotā Karaliste
UNEP	Apvienoto Nāciju Organizācijas Vides programma
UNESCO	Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija
UNICEF	Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu fonds

levads

1.1 Kas ir globālā pilsoniskuma izglītība?

„Izglītība mums sniedz dziļāku izpratni par to, ka esam vienoti kā pasaules kopienas pilsoņi un mūsu izaicinājumi ir savstarpēji saistīti.”

Bans Kimuns (*Ban Ki-moon*), bijušais ANO Ģenerālsekretārs

Pilsonības jēdziens laika gaitā ir mainījies. Vēsturiski pilsonība neattiecās uz visiem, piemēram, tikai vīrieši vai īpašuma īpašnieki bija tiesīgi kļūt par pilsoņiem.¹ Pēdējā gadsimta laikā pilsoniskuma jēdziens pakāpeniski kļuvis daudz iekļaujošāks, un tā veidošanos ietekmējusi pilsonisko, politisko un sociālo tiesību attīstība.² Mūsdienās uzskati par to, kas ir valsts pilsonis, katrā valstī ir dažādi, tā atainojot, cita starpā, atšķirīgo politisko un vēsturisko situāciju.

Pasaulei kļūstot aizvien globalizētākai, rodas jautājumi par to, kas veido jēgpilnu pilsonību, kā arī par tās globālajām dimensijām. Lai arī uzskats, ka pilsonība „pārsniedz” vienas valsts robežas, nav nekas jauns, tādas globālas izmaiņas kā, piemēram, starptautisko konvenciju un nolīgumu dibināšana, starpvalstu organizāciju attīstība, korporāciju un pilsoniskās sabiedrības kustības un starptautisko cilvēktiesību attīstība, būtiski ietekmē globālo pilsoniskumu. Jāapzinās, ka globālā pilsoniskuma ideju var apskatīt no dažādām pusēm, piemēram, cik lielā mērā tā papildina tradicionālo pilsonības jēdzienu, ko nosaka valsts, vai cik lielā mērā tā ar šo jēdzienu konkurē.

Globālais pilsoniskums³ ir piederība plašākai kopienai un vienotas cilvēces apziņa. Šis jēdziens uzsver politisko, ekonomisko, sociālo un kultūras savstarpējo atkarību un saistību gan vietējā, gan valsts, gan pasaules mērogā.

Aizvien pieaugošā interese par globālo pilsoniskumu ir pievērsusi pastiprinātu uzmanību pilsoniskuma izglītības globālajai dimensijai un tās ietekmei uz politiku, mācību programmām, kā arī mācīšanas un mācīšanās veidiem.⁴ Globālā pilsoniskuma izglītība ietver trīs konceptuālās dimensijas, kas tiek minētas dažādās globālā pilsoniskuma izglītības definīcijās un to interpretācijās. Šīs konceptuālās pamata dimensijas veidotas, pārskatot globālā pilsoniskuma izglītības literatūru, konceptuālās sistēmas, pieejas un mācību programmas, kā arī pamatojoties uz tehniskajām konsultācijām un nesen veidotajiem UNESCO darbiem šajā jomā. Tās var kalpot kā pamats globālā pilsoniskuma izglītības mērķu, mācību mērķu un kompetenču noteikšanā, kā arī kā prioritātes mācību procesa vērtēšanā. Šīs konceptuālās pamata dimensijas balstītas uz un ietver elementus no visām trīs mācību jomām: *kognitīvās, sociāli emocionālās un uzvedības jomas*.

1 Skatīt Hīters (Heater) (1990); Ičilova (Ichilov) (1998); Isins (Isin) (2009).

2 Skatīt Māršāls (Marshall) (1949).

3 UNESCO (2014). „Globālā pilsoniskuma izglītība: izglītojamo sagatavošana 21. gadsimta izaicinājumiem.” (*Global citizenship education: Preparing learners for the challenges of the 21st century.*)

4 Skatīt Albals-Bertrāns (*Albala-Bertrand*) (1995); Benkss (*Banks*) (2004); Mērijfilda (*Merryfield*) (1998); Pīterss, Britons un Blī (*Peters, Britton and Blee*) (2008).

Tās ir savstarpēji saistītas un apskatītas tālāk. Katra no tām uzsver vienu no mācīšanās jomām, kam mācību procesā tiek pievērsta vislielākā uzmanība.

1. tabula. Galvenās globālā pilsoniskuma izglītības konceptuālās dimensijas

Kognitīvā:

Iegūt zināšanas, izpratni un kritisko domāšanu par globālām, reģionālām, valsts un vietējām problēmām; dažādu valstu un iedzīvotāju savstarpējā saistība un atkarība.

Sociāli emocionālā:

Sajust vienotas cilvēces apziņu, kopīgas vērtības un pienākumus, līdzietību, solidaritāti un cieņu pret atšķirīgo un daudzveidīgo.

Uzvedības:

Rīkoties efektīvi un atbildīgi vietējā, valsts un globālā līmenī, lai radītu mierīgāku un ilgtspējīgāku pasauli.

Globālā pilsoniskuma izglītības mērķis ir rosināt pārmaiņas, veidot zināšanas, prasmes, vērtības un attieksmi, kas izglītojamiem nepieciešama, lai spētu sniegt ieguldījumu iekļaujošākas, taisnīgākas un mierīgākas pasaules veidošanā. Globālā pilsoniskuma izglītībā izmanto „visaptverošu pieeju, pielietojot tādas koncepcijas un metodoloģijas, kas tiek izmantotas citās jomās, tostarp cilvēktiesību izglītībā, miera izglītībā, izglītībā ilgtspējīgai attīstībai un izglītībā starptautiskai sapratnei”⁵ un tiecas sasniegt kopīgos mērķus. Globālā pilsoniskuma izglītība balstās uz mūžizglītības principu — tā tiek uzsākta jau agrā bērnībā, tad turpinās visos izglītības posmos un arī pieaugošo izglītībā, kas pieprasa gan formālu, gan neformālu pieeju izmantošanu, dažādas mācību programmas, ārpuskolas pasākumu organizēšanu, kā arī tradicionālu un netradicionālu veidu atrašanu izglītojamo piesaistei un dalībai”.⁶

5 UNESCO (2014). Izglītības stratēģija 2014.–2021. gadam, 46. lpp.

6 UNESCO (2014). „Globālā pilsoniskuma izglītība: izglītojamo sagatavošana 21. gadsimta izaicinājumiem.” (*Global citizenship education: Preparing learners for the challenges of the 21st century.*)

Globālā pilsoniskuma izglītības mērķis ir dot iespēju izglītojamajiem:

- attīstīt izpratni par globālās pārvaldības struktūrām, tiesībām un pienākumiem, globālām problēmām un savstarpējo saikni starp globālām, valsts un vietējām sistēmām un procesiem;
- atpazīt un novērtēt atšķirīgās un daudzveidīgās identitātes, piem., dažādas kultūras, valodas, reliģijas, dzimumus un vienotu cilvēces apziņu, un attīstīt iemaņas, kas nepieciešamas, lai dzīvotu arvien daudzveidīgākā pasaulē;
- attīstīt un pielietot pilsoņiem nozīmīgas prasmes, piem., kritiska informācijas apkopošana un analīze, informācijas tehnoloģijas izmantošana, plašsaziņas līdzekļu lietotprasme, kritiskā domāšana, lēmumu pieņemšana, problēmu risināšana, pārrunu veikšana, miera veicināšana un personīgā un sociālā atbildība;
- apzināt un izzināt uzskatus un vērtības un to, kā tās ietekmē politisko un sociālo lēmumu pieņemšanu, priekšstatus par sociālo taisnīgumu un pilsoniskās sabiedrības iesaisti;
- veidot tādu attieksmi, kas palīdz izrādīt rūpes un līdzcietību pret citiem un vidi, kā arī cieņu pret daudzveidību;
- veidot godīgas un sociāli taisnīgas vērtības un prasmes kritiski analizēt nevienlīdzību, kas balstīta uz dzimumu, sociālekonomisko statusu, kultūru, reliģiju, vecumu un citiem aspektiem;
- piedalīties un sniegt ieguldījumu mūsdienu globālo problēmu risināšanā vietējā, valsts un globālā līmenī kā informētiem, iesaistītiem, atbildīgiem un atsaucīgiem pasaules pilsoņiem.

Prioritāte — dzimumu līdztiesība. Globālā pilsoniskuma izglītība var ieņemt būtisku lomu dzimumu līdztiesības sekmēšanā, kas ir viena no divām UNESCO galvenajām prioritātēm. Globālā pilsoniskuma izglītības pamatā ir cilvēktiesības, un dzimumu līdztiesība ir viena no cilvēku pamattiesībām. Meitenes un puīši gan skolā, gan mājās mācās par attieksmi, kāda raksturīga dzimumiem, dzimumu lomām, uzvedību un to, kas no katra dzimuma tiek sagaidīts. Globālā pilsoniskuma izglītība var atbalstīt dzimumu līdztiesību, attīstot zināšanas, prasmes, vērtības un attieksmi, kas sekmē sieviešu un vīriešu līdzvērtību, vairo cieņu un dod jauniešiem iespēju kritiski apskatīt dzimumu lomas un to, kas no katra dzimuma tiek sagaidīts, izvērtējot, kuras no tām ir kaitīgas un/vai kuras sekmē uz dzimumu balstītu diskrimināciju un stereotipus.

1.2 Kā tika veidotas šīs pamatnostādnes?

Šīs pamatnostādnes veidotas, balstoties uz globālā pilsoniskuma izglītības pētījumiem un praksi. Tajās iekļauta informācija no jaunākajām UNESCO publikācijām un tehniskajām konsultācijām šajā jomā⁷, kā arī to ekspertu un jaunatnes pārstāvju viedokļi, kuri darbojas globālā pilsoniskuma izglītības jomā. Šo dokumentu izskatīja UNESCO sasaukta Ekspertu padomdevēju grupa (EPP), kas ietvēra iekšējos un ārējos ekspertus no visiem pasaules reģioniem, kuri darbojas globālā pilsoniskuma izglītības, transformējošās pedagoģijas, mācību programmu attīstības un neformālās izglītības jomās. 2014. gada jūnija sanāksmes laikā EPP diskutēja un sniedza atsauksmes par pirmo dokumenta projektu. Papildu palīdzība tika sniegta turpmākās apspriedēs 2014. gada septembrī un oktobrī. Pamatnostādnes tika apspriestas arī Otrajā UNESCO Globālā pilsoniskuma izglītības forumā (2015. gada janvāris, Parīze), kura laikā no dalībniekiem tika saņemtas vērtīgas atsauksmes.

Pirms pamatnostādņu galīgās redakcijas izveidošanas tās tika izmēģinātas praksē. To veica ieinteresētās puses izglītības jomā, tostarp ministriju pārstāvji, mācību programmu veidotāji un skolotāji no īpaši izvēlētām valstīm katrā reģionā.

Šis ir pirmais pamatnostādņu izdevums, un tas ir paredzēts kā adaptīvs dokuments. Turpmākie izdevumi tiks veidoti pēc nepieciešamības un, balstoties uz pieredzi, ko gūsim, īstenojot globālā pilsoniskuma izglītību dažādos kontekstos. UNESCO aicina iesniegt ieteikumus, kā arī pētījumu un prakšu piemērus nākamajiem izdevumiem.

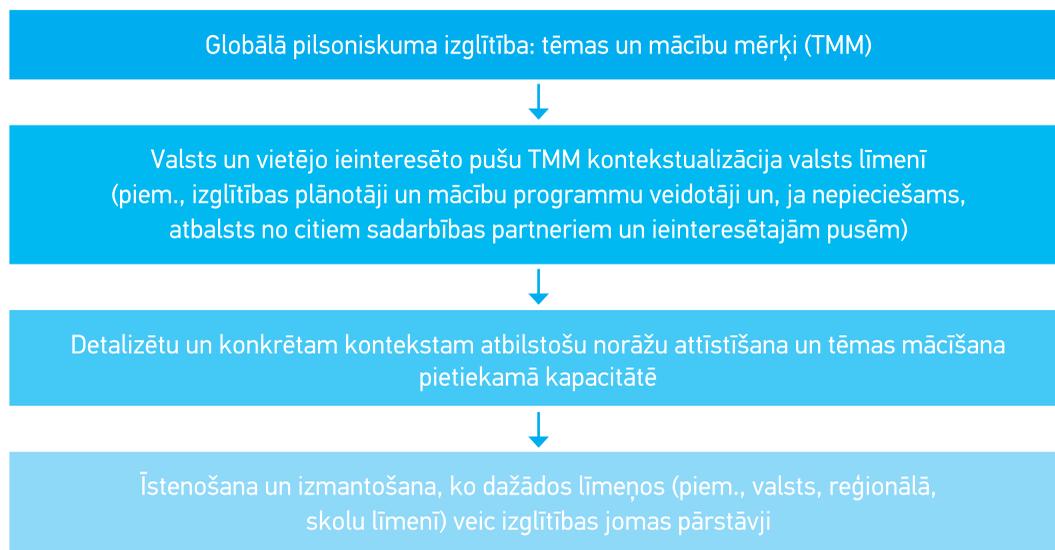
⁷ Piemēram, „Globālā pilsoniskuma izglītība: uzlecoša perspektīva” (*Global Citizenship Education: An emerging perspective*), kas balstīts uz „Tehniskās konsultācijas par globālā pilsoniskuma izglītību” noslēguma dokumentu (2013. gada septembris) un Pirmā UNESCO foruma par globālā pilsoniskuma izglītību „Globālā pilsoniskuma izglītība: izglītojamo sagatavošana 21. gadsimta izaicinājumiem” (*Global Citizenship Education: Preparing learners for the challenges of the 21st century*) (2013. gada decembris) rezultātiem.

1.3 Kam paredzētas šīs pamatnostādnes un kā tās var izmantot?

Šīs pamatnostādnes ir paredzētas kā resurss pedagogiem, mācību programmu veidotājiem, pasniedzējiem, kā arī politikas veidotājiem. Tās var noderēt arī citiem interesentiem izglītības nozarē, kas ir iesaistītas globālā pilsoniskuma izglītības plānošanā, veidošanā, kā arī nodrošināšanā formālās un neformālās izglītības jomās. Piemēram, pasniedzēji var izmantot tās, lai uzlabotu savu izpratni par globālā pilsoniskuma izglītību, vai kā iedvesmas avotu stundu aktivitāšu sagatavošanai. Mācību programmu veidotāji var izmantot un pielāgot pamatnostādnēs iekļautās tēmas un mācību mērķus atbilstoši savas valsts kontekstam, lai veidotu valsts mācību programmu. Izglītības politikas veidotāji var izmantot pamatnostādnes, lai izvērtētu globālā pilsoniskuma izglītības lomu un noteiktu atbilstošas valsts izglītības prioritātes.

Kā redzams tālāk sniegtajā grafikā, šīs pamatnostādnes ir veidotas, balstoties uz elastīgu pieeju, kas ļauj izglītības nodrošinātājiem, kuri spēj identificēt sākuma punktus, attīstīt detalizētas un konkrētam kontekstam atbilstošas norādes, nodrošināt šīs tēmas mācīšanu pietiekamā kapacitātē un atbalstīt īstenošanas procesu, valsts līmenī rīkot apspriedes un pielāgot to saturu, sadarbojoties ar attiecīgajiem interesentiem.

2. tabula. Kā izmantot pedagogijas pamatnostādnes valsts līmenī

Šīs pamatnostādnes nav paredzētas kā stingri noteikumi, bet drīzāk kā orientējošas vadlīnijas par globālā pilsoniskuma izglītību, kuras iespējams viegli pielāgot dažādiem valsts un vietējā līmeņa

kontekstiem. Tās var arī izmantot papildus esošajiem darbiem, kas veikti ar šo jautājumu saistītās jomās (piem., pilsoniskā izglītība, cilvēktiesību izglītība, izglītība ilgtspējīgai attīstībai, izglītība starptautiskai sapratnei u.c.). Šajās pamatnostādnēs ierosinātās tēmas un mācību mērķi nav pilnīgi; tos var un vajadzētu papildināt ar vietējā līmenī aktuālām un atbilstošām tēmām un problēmām. Turklāt strauji mainīgajā un daudzveidīgajā pasaulē turpina parādīties aizvien jaunas problēmas, kuras var pievienot pie pamatnostādnēs esošajām problēmām. Dažas no pamatnostādņu tēmām un mācību mērķiem, iespējams, jau ir iekļautas esošajās izglītības programmās. Šādā gadījumā tās var izmantot kā papildu resursu, atsauces materiālu vai kontrolsarakstu, ar ko salīdzināt un veikt trūkumu analīzi, izvērtējot vai uzlabojot esošās programmas.

Pamatnostādnes — globālā pilsoniskuma izglītības mācību saturs

2.1 Jomas

Globālā pilsoniskuma izglītības pamatā ir trīs mācību jomas – kognitīvā, sociāli emocionālā un uzvedības joma. Tās saskan ar četriem mācīšanās pilāriem, kas izklāstīti ziņojumā „Mācīšanās: mūsos aplēptais dārgums. Mācīties zināt, darīt, būt un dzīvot līdzās”. (*Learning: The Treasure Within: Learning to know, to do, to be and to live together*).

- Kognitīvā: zināšanas un domāšanas prasmes, kas vajadzīgas, lai labāk izprastu pasauli un tās sarežģītību.
- Sociāli emocionālā: vērtības, attieksme un sociālās prasmes, kas izglītojamajiem ļauj emocionāli, psihosociāli un fiziski attīstīties un cieņpilni un miermīlīgi dzīvot līdzās citiem.
- Uzvedības: rīcība, sniegums, pielietošana praksē un iesaiste.

Šajās pamatnostādnēs ierosinātie nozīmīgākie mācību rezultāti, nozīmīgākās izglītojamo īpašības, tēmas un mācību mērķi balstās uz šīm trīs iepriekš minētajām mācību jomām. Tās ir savstarpēji saistītas un integrētas mācību procesā, un tās nav uzskatāmas par atsevišķiem mācību procesiem.

2.2 Rezultāti

Mācību rezultāti raksturo tās zināšanas, prasmes, vērtības un attieksmi, ko izglītojamie var iegūt un demonstrēt globālā pilsoniskuma izglītības rezultātā. Saskaņā ar trīs iepriekš minētajām mācību jomām (kognitīvā, sociāli emocionālā un uzvedības) šajās pamatnostādnēs tiek identificēti savstarpēji papildinoši mācību rezultāti, kas norādīti tālāk:

3. tabula. Nozīmīgākie mācību rezultāti

Kognitīvā joma

- Izglītojamie iegūst zināšanas un izpratni par globālām, reģionālām un vietējām problēmām, kā arī par dažādu valstu un iedzīvotāju savstarpējo saistību un atkarību citam no cita.
- Izglītojamie attīsta kritiskās domāšanas un analītiskās prasmes.

Sociāli emocionālā joma

- Izglītojamie sajūt vienotas cilvēces apziņu, kopīgas vērtības un pienākumus, kuru pamatā ir cilvēktiesības.
- Izglītojamiem tiek attīstīta tāda attieksme, kas rosina līdzcietību, solidaritāti un cieņu pret atšķirīgo un daudzveidīgo.

Uzvedības joma

- Izglītojamie rīkojas efektīvi un atbildīgi vietējā, valsts un globālā līmenī, lai radītu mierīgāku un ilgtspējīgāku pasauli.
- Izglītojamiem veidojas motivācija un vēlme atbilstoši rīkoties.

2.3 Īpašības

Šajās pamatnostādnēs ir noteiktas trīs izglītojamo īpašības attiecībā uz globālā pilsoniskuma izglītību, kas atsaucas uz tām iezīmēm un īpašībām, kuras globālā pilsoniskuma izglītība vēlas attīstīt, un sakrīt ar iepriekš minētajiem nozīmīgākajiem mācību rezultātiem. Izglītojamiem jābūt: *informētiem un tādiem, kuriem piemīt kritiskās lasīšanas prasmes; sociāli vienotiem un tādiem, kuri izrāda cieņu pret daudzveidību; ētiskiem un tādiem, kuri iesaistās sabiedrības dzīvē.* Šie trīs īpašību kopumi veidoti, pārskatot pilsoniskuma izglītības literatūru un konceptuālās sistēmas, dažādas pieejas un mācību programmas, kā arī tehniskās konsultācijas un nesen veidotos UNESCO darbus par globālā pilsoniskuma izglītību. Īpašību kopumu īss apraksts redzams tālāk:

4. tabula. Nozīmīgākās izglītojamo īpašības

Informēti un tādi, kuriem piemīt kritiskā domāšana

Zināšanas par globālām pārvaldības sistēmām, struktūrām un problēmām; izpratne par globālo un vietējo problēmu savstarpējo atkarību un saikni; pilsoņiem nozīmīgas zināšanas un prasmes, piemēram, kritiska informācijas apkopošana un analīze, liekot uzsvaru uz aktīvu iesaisti mācību procesā.

Izglītojamie attīsta savu izpratni par pasauli, globālām tēmām, pārvaldības struktūrām un sistēmām, tostarp politiku, vēsturi un ekonomiku; izprot personu un grupu tiesības un pienākumus (piemēram, sieviešu un bērnu tiesības, pirmiedzīvotāju tautu tiesības, kopīgo sociālo atbildību); un apzinās vietējo, valsts un globālo problēmu, struktūru un procesu savstarpējo saistību. Izglītojamie attīsta kritiskās informācijas apkopošanas un analīzes prasmes (piemēram, kur meklēt informāciju un kā analizēt un izmantot pierādījumus), plašsaziņas līdzekļu lietotprasmi un izpratni par to, kā informācija tiek nosūtīta vai nodota tālāk ar starpnieku palīdzību. Viņi attīsta spēju izzināt globālas tēmas un problēmas (piemēram, globalizācija, savstarpējā atkarība, migrācija, miers un konflikti, ilgtspējīga attīstība), plānojot informācijas izpēti, analizējot datus un iepazīstinot ar saviem secinājumiem. Vienu no lielākajām problēmām sagādā izmantotā valoda, proti, cik lielā mērā kritisko informācijas apkopošanu un analīzi ietekmē angļu valodas dominance un kā tas ietekmē to izglītojamo piekļuvi informācijai, kuri nerunā angļu valodā. Uzmanība tiek vērsta uz pilsoņiem nozīmīgu prasmju attīstīšanu un mūžizglītības veicināšanu, lai izglītojamie iesaistītos informētās un mērķtiecīgās pilsoniskās darbībās.

Sociālā vienotība un cieņa pret daudzveidību

Izpratne par identitātēm, attiecībām un piederību; izpratne par kopīgām vērtībām un vienotu cilvēci; spēja novērtēt un cienīt atšķirīgo un daudzveidīgo; un izpratne par sarežģītajām attiecībām starp daudzveidību un līdzību.

Izglītojamie mācās par savām identitātēm un to, kāda ir viņu loma dažādās attiecībās (piemēram, ģimenē, draugu lokā, skolā, vietējā kopienā, valstī), tā palīdzot izprast pilsonības globālo dimensiju. Viņi attīsta izpratni par atšķirīgo un daudzveidīgo (piemēram, kultūru, valodu, dzimumu, seksualitāti, reliģiju), par to, kā uzskati un vērtības

ietekmē cilvēku viedokļus par tiem, kuri ir atšķirīgi, un par to, kādi ir iemesli nevienlīdzībai un diskriminācijai un kāda ir nevienlīdzības un diskriminācijas ietekme uz sabiedrību. Izglītojamie arī ņem vērā vienojošos faktoros, kurus neietekmē pastāvošās atšķirības, un attīsta zināšanas, prasmes, vērtības un attieksmi, kas nepieciešama, lai cienītu atšķirīgo un dzīvotu līdzās citiem.

Ētiski un tādi, kuri iesaistās sabiedrības dzīvē

Cilvēktiesību pieejas, attieksme un vērtības, kuru pamatā ir rūpes par citiem un vidi, personīgā un sociālā atbildība un personīgās un sociālās pārvērtības, tādu prasmju attīstīšana, kas veicina dalību kopienā un sniedz ieguldījumu labākas pasaules veidošanā ar informētām, ētiskām un mierpilnām darbībām.

Izglītojamie izzina gan paši savus, gan citu uzskatus un vērtības. Viņi saprot, kā uzskati un vērtības ietekmē sociālo un politisko lēmumu pieņemšanu vietējā, valsts, reģionālā un globālā līmenī, un apzinās pārvaldības izaicinājumus, ja pastāv pretēji un pretrunīgi uzskati un vērtības. Izglītojamie arī attīsta izpratni par sociālā taisnīguma problēmām vietējā, valsts, reģionālā un globālā kontekstā un to, kā tās ir savstarpēji saistītas. Tiek apskatīti arī ētiska rakstura jautājumi (piemēram, saistībā ar klimata pārmaiņām, patēriņiem, ekonomikas globalizāciju, godīgu tirdzniecību, migrāciju, nabadzību un bagātību, ilgtspējīgu attīstību, terorismu, kariem). Izglītojamiem jāapsver ētiskie konflikti, kas saistīti ar sociālo un politisko atbildību, un viņu izdarīto izvēļu un lēmumu plašāka ietekme. Izglītojamie arī attīsta zināšanas, prasmes, vērtības un attieksmi, lai rūpētos par citiem un vidi, kā arī iesaistītos pilsoniskās darbībās. Tās ietver līdzjūtību, līdzcietību, sadarbību, dialoga veidošanu, sociālo uzņēmējdarbību un aktīvu dalību sabiedrības dzīvē. Viņi uzzina par savām (pilsoņu) iespējām iesaistīties pasākumos vietējā, valsts un globālā līmenī, kā arī par atsevišķiem vai kolektīviem pasākumiem, ko citi veic, lai risinātu globālas problēmas un sociālo netaisnību.

2.4 Tēmas

Pamatojoties uz iepriekš identificētajām izglītojamo īpašībām, attiecīgajām mācību jomām un nozīmīgākajiem mācību rezultātiem, šajās pamatnostādnēs ir iekļautas deviņas tematiskās jomas, no kurām trīs attiecas uz katru izglītojamo īpašību. Tās ir:

5. tabula. Tēmas

Informēti un tādi, kuriem piemīt kritiskā domāšana

1. Vietējās, valsts un globālās sistēmas un struktūras
2. Problēmas, kas ietekmē kopienu mijiedarbību un savstarpējo saikni vietējā, valsts un globālā līmenī
3. Pamatā esošie pieņēmumi un ietekmes dinamika

Sociālā vienotība un cieņa pret daudzveidību

4. Dažādi identitātes līmeņi
5. Atšķirīgās kopienas, pie kurām cilvēki pieder, un veidi, kā tās ir saistītas
6. Atšķirības un cieņa pret daudzveidību

Ētiski un tādi, kuri iesaistās sabiedrības dzīvē

7. Darbības, ko varam veikt individuāli vai visi kopā
8. Ētiska uzvedība
9. Iesaiste un rīcība

Balstoties uz šīm tematiskajām jomām, tika izveidoti noteiktam vecumam atbilstoši mācību mērķi un galvenās tēmas.

2.5 Mērķi

Katrai no iepriekš minētajām tēmām tiek ierosināti četri mācību mērķi un ar tiem saistīti temati, kas atbilst dažādām vecuma grupām/izglītības līmeņiem, kas norādīti tālāk:

- Pirmskolas vecums/pirmie sākumskolas gadi (5–9 gadi)
- Pēdējie sākumskolas gadi/pirmie pamatskolas gadi (9–12 gadi)
- Pēdējie pamatskolas gadi (12–15 gadi)
- Vidusskolas vecums (15–18+ gadi)

Nolūks ir iedalīt mācību mērķus vairākos sarežģītības līmeņos, pielietojot „spirālveida mācību programmas” pieeju, kurā ar globālā pilsoniskuma izglītību saistītie jēdzieni tiek sākti mācīt pirmskolas vecumā vai pirmajos sākumskolas gados, un padziļinātākas zināšanas tiek iegūtas un sarežģītāki aspekti tiek apskatīti pārējos izglītības posmos, izglītojamajiem kļūstot vecākiem. Ņemot vērā to, ka izglītības sistēmas, izglītības līmeņi un skolēnu vecuma grupas katrā valstī atšķiras, šeit norādītajām grupām ir tikai indikatīvs raksturs. Lietotāji var brīvi izvēlēties, pielāgot un organizēt mācību mērķus tādā veidā, lai tie atbilstu attiecīgās valsts kontekstam un skolēnu sagatavotības līmenim.⁸

2.6 Atslēgvārdi

Lai rosinātu diskusijas un aktivitātes, kas balstītas uz šajās pamatnostādnēs norādītajām tēmām un mācību mērķiem, tiek piedāvāts tematisks atslēgvārdu saraksts.

Šo sarakstu var papildināt ar katram kontekstam atbilstošiem jautājumiem.

2.7 Pamatnostādņu matrica

Tālāk redzamajās tabulās ir iekļautas trīs mācību jomas, nozīmīgākie mācību rezultāti, nozīmīgākās izglītojamo īpašības, tēmas un mācību mērķi dažādām vecuma grupām un izglītības līmeņiem, kā arī diskusiju atslēgvārdi.

- **A tabulā** ietverta pamatnostādņu matrica, kurā parādīts, kā dažādās daļas ir savstarpēji saistītas.
- **B tabula** ir detalizētāks A tabulas izklāsts, kurā padziļināti aprakstīti katras tēmas mācību mērķi visām vecuma grupām/izglītības līmeņiem.
- **B.1.–B.9. tabulas** detalizēti apraksta katru tēmu un mācību mērķi, iekļaujot plašāku informāciju par to, kas izglītojamiem būtu jāzina, jāizprot un jāmaks darīt, kā arī to, kādas zināšanas, prasmes, vērtības un attieksmi tiem būtu jāattīsta dažādos mācību posmos. Tabulas ir iedalītas līmeņos, kuros iekļauti vecumam atbilstoši mācību mērķi un tēmas (sākot no vienkāršām līdz sarežģītākām), kas kalpo par pamatu nākamajam līmenim.

⁸ Izskatīšanas laikā radās atšķirīgi viedokļi par vecuma atbilstību atsevišķu tēmu un mācību mērķu apskatīšanai, jo īpaši pirmskolas un pirmo sākumskolas gadu līmenī. Daži recenzenti uzsvēra, ka nevajadzētu par zemu novērtēt mazu bērnu spēju saprast šādas koncepcijas, savukārt citi uzskatīja, ka ierosinātās koncepcijas maziem bērniem ir pārāk sarežģītas. Viens no veidiem, kā risināt šo problēmu, ir apskatīt šīs koncepcijas vecumam atbilstošā veidā un ar radošām un interaktīvām metodēm, piemēram, ar spēlēm, multfilmām vai citā veidā, ko pasniedzēji uzskata par piemērotāku savā situācijā.

- **C tabula** ietver atslēgvārdu sarakstu, lai rosinātu diskusijas un ar tēmām saistītas aktivitātes.

Šīs tabulas ir indikatīvas un nav pilnīgas; tās nav obligātas vai paredzētas kā stingras vadlīnijas. Tās var izmantot, pielāgot un papildināt atbilstoši valsts un vietējam kontekstam.

Jāprecizē, ka tabulas ir shematisks tēmu atspoguļojums, taču tas nenozīmē, ka mācībām ir jānotiek šādos blokos. Mācību procesa laikā visas koncepcijas un to dimensijas ir savstarpēji saistītas un cita citu papildinošas.

A tabula. Vispārējās pamatnostādnes

A tabulā iekļauta vispārējā pamatnostādņu struktūra, kas balstīta uz trīs mācību jomām, ietverot nozīmīgākos mācību rezultātus, nozīmīgākās izglītojamo īpašības, tēmas un tām atbilstošos mācību mērķus, kas izceļ visu šo aspektu savstarpējo saistību gan vertikālā, gan horizontālā veidā.

Globālā pilsoniskuma izglītība

MĀCĪBU JOMAS

KOGNITĪVĀ

SOCIĀLI EMOCIONĀLĀ

UZVEDĪBAS

NOZĪMĪGĀKIE MĀCĪBU REZULTĀTI

- Izglītojamie iegūst zināšanas un izpratni par globālām, reģionālām un vietējām problēmām, kā arī par dažādu valstu un iedzīvotāju savstarpējo saistību un atkarību citam no cita
- Izglītojamie attīsta kritiskās domāšanas un analītiskās prasmes

- Izglītojamie sajūt vienotas cilvēces apziņu, kopīgas vērtības un pienākumus, kuru pamatā ir cilvēktiesības
- Izglītojamiem tiek attīstīta tāda attieksme, kas rosina līdzcietību, solidaritāti un cieņu pret atšķirīgo un daudzveidīgo

- Izglītojamie rīkojas efektīvi un atbildīgi vietējā, valsts un globālā līmenī, lai radītu mierīgāku un ilgtspējīgāku pasauli
- Izglītojamiem veidojas motivācija un vēlme atbilstoši rīkoties

NOZĪMĪGĀKĀS IZGLĪTOJAMO ĪPAŠĪBAS

Informēti un tādi, kuriem piemīt kritiskā domāšana

- Zina par vietējām, valsts un globālām problēmām, pārvaldības sistēmām un struktūrām
- Izprot savstarpējo atkarību un saikni starp globālām un vietējām problēmām
- Attīsta kritiskās informācijas apkopošanas un analītiskās prasmes

Sociāli vienoti un tādi, kuri izrāda cieņu pret daudzveidību

- Attīstīt un pārvaldīt identitātes, attiecības un piederības sajūtu
- Izjust kopīgas vērtības un pienākumus, kuru pamatā ir cilvēktiesības
- Attīstīt attieksmi, kas rosina cieņu pret atšķirīgo un daudzveidīgo

Ētiski un tādi, kuri iesaistās sabiedrības dzīvē

- Iegūt atbilstošas prasmes, vērtības, uzskatus un attieksmi
- Demonstrēt personīgo un sociālo atbildību, lai veidotu mierīgu un ilgtspējīgu pasauli
- Attīstīt motivāciju un vēlmi rūpēties par kopējo labumu

TĒMAS

1. Vietējās, valsts un globālās sistēmas un struktūras

2. Problēmas, kas ietekmē kopienu mijiedarbību un savstarpējo saikni vietējā, valsts un globālā līmenī

3. Pamatā esošie pieņēmumi un ietekmes dinamika

4. Dažādi identitātes līmeņi

5. Atšķirīgās kopienas, pie kurām cilvēki pieder, un veidi, kā tās ir saistītas

6. Atšķirības un cieņa pret daudzveidību

7. Darbības, ko varam veikt individuāli vai visi kopā

8. Ētiska uzvedība

9. Iesaiste un rīcība

MĀCĪBU MĒRĶI IEDALĪTI PĒC VECUMA/IZGLĪTĪBAS LĪMEŅA

Pirmskolas vecums/
pirmie sākumskolas gadi
(5–9 gadi)

Pēdējie sākumskolas
gadi/pirmie pamatskolas
gadi (9–12 gadi)

Pēdējie pamatskolas gadi
(12–15 gadi)

Vidusskolas vecums
(15–18+ gadi)

B tabula. Tēmas un mācību mērķu izklāsts

Šī tabula ir detalizētāks A tabulas izklāsts, kurā ierosināti mācību mērķi katrai A tabulas tēmai. Ņemot vērā to, ka izglītības līmenis un skolēnu sagatavotība katrā valstī atšķiras, ierosinātās vecuma/izglītības līmeņa grupas ir indikatīvas, un lietotāji tās var atbilstoši pielāgot.

Tēmu un mācību mērķu detalizētāks izklāsts ir iekļauts B.1.–B.9. tabulās.

TĒMAS	MĀCĪBU MĒRĶI			
	Pirmskolas vecums un pirmie sākumskolas gadi (5–9 gadi)	Pēdējie sākumskolas gadi/ pirmie pamatskolas gadi (9–12 gadi)	Pēdējie pamatskolas gadi (12–15 gadi)	Vidusskolas vecums (15–18+ gadi)
1. Vietējās, valsts un globālās sistēmas un struktūras	Aprakstīt, kā tiek organizēta vietējā vide un kā tā ir saistīta ar pārējo pasauli; iepazīstināt ar pilsonības jēdzieniem	Identificēt pārvaldības struktūras, lēmumu pieņemšanas procesus un pilsonības dimensijas	Diskutēt par to, kā globālās pārvaldības struktūras mijiedarbojas ar valsts un vietējām struktūrām, uzzināt, kas ir globālais pilsoniskums	Kritiski analizēt globālās pārvaldības sistēmas, struktūras un procesus un novērtēt uz globālā pilsoniskuma atstāto ietekmi
2. Problēmas, kas ietekmē kopienu mijiedarbību un savstarpējo saikni vietējā, valsts un globālā līmenī	Sastādīt galveno vietējo, valsts un globālo problēmu sarakstu un izpētīt, kā tās varētu būt saistītas	Izpētīt galveno kopīgo globālo problēmu iemeslus un to ietekmi valsts un vietējā līmenī	Novērtēt lielāko vietējo, valsts un globālo problēmu cēloņus un vietējo un globālo faktoru savstarpējo saistību	Kritiski izvērtēt vietējās, valsts un globālās problēmas, lēmumu pieņemšanas pienākumus un sekas, izpētīt un ierosināt, kā atbilstoši uz tām reaģēt
3. Pamatā esošie pieņēmumi un ietekmes dinamika	Nosaukt dažādus informācijas avotus un attīstīt informācijas apkopošanas pamatprasmes	Nodalīt to, kas ir fakti/ viedokļi, realitāte/ izdomājumi un dažādi uzskati/skatījumi	Izpētīt pamatā esošos pieņēmumus un aprakstīt nevienlīdzību un ietekmes dinamiku	Kritiski izvērtēt to, kādos veidos ietekmes dinamika iespaido spēju izteikt viedokli, vispārējo ietekmi, piekļuvi resursiem, lēmumu pieņemšanu un pārvaldību
4. Dažādi identitātes līmeņi	Apzināties, kā mēs iekļaujamies pasaulē un mijiedarbojamies ar to, un attīstīt intrapersonālās un interpersonālās prasmes	Apskatīt dažādus identitātes līmeņus un to ietekmi uz attiecību pārvaldību ar citiem	Spēt atšķirt, kas ir personīgā un kopīgā identitāte un dažādas sociālās grupas, un attīstīt vienotas cilvēces apziņu	Kritiski apskatīt veidus, kā dažādi identitātes līmeņi mijiedarbojas un miermīlīgi sadzīvo dažādās sociālajās grupās
5. Atšķirīgās kopienas, pie kurām cilvēki pieder, un veidi, kā tās ir saistītas	Parādīt dažādu sociālo grupu atšķirības un savstarpējo saikni	Salīdzināt un pretstatīt kopīgās un atšķirīgās sociālās, kultūras un juridiskās normas	Izrādīt pateicību un cieņu atšķirīgajam un daudzveidīgajam, attīstīt līdzcietību un solidaritāti pret citām personām un sociālajām grupām	Kritiski izvērtēt savstarpējo saikni starp dažādām grupām, kopienām un valstīm
6. Atšķirības un cieņa pret daudzveidību	Spēt atšķirt, kas ir vienādība un dažādība, apzināties, ka visiem ir tiesības un pienākumi	Attīstīt labas attiecības ar dažādām personām un grupām	Diskutēt par atšķirīgā un daudzveidīgā priekšrocībām un izaicinājumiem	Attīstīt un pielietot vērtības, attieksmi un prasmes, lai pārzinātu dažādas grupas un to uzskatus un lai izprastu tās
7. Darbības, ko varam veikt individuāli vai visi kopā	Izzināt iespējamus veidus, kā rīkoties, lai uzlabotu pasauli, kurā dzīvojam	Diskutēt par to, cik nozīmīga ir individuāla un kopīga rīcība un iesaiste sabiedriskajā darbā	Apskatīt, kā personas un grupas ir risinājušas vietējā, valsts un globālā līmeņa problēmas un reaģējušas uz vietējām, valsts un globālām problēmām	Attīstīt un pielietot prasmes efektīvai pilsoniskās sabiedrības iesaistei
8. Ētiska uzvedība	Diskutēt par to, kā mūsu izvēles un rīcība ietekmē citus cilvēkus un planētu un kā rīkoties atbildīgi	Izprast sociālā taisnīguma un ētiskās atbildības jēdzienus un apgūt, kā tos pielietot ikdienas dzīvē	Analizēt izaicinājumus un dilemmas, kas saistītas ar sociālo taisnīgumu un ētisko atbildību, un apsvērt to ietekmi uz individuālo un kopīgo rīcību	Kritiski izvērtēt sociālā taisnīguma un ētiskās atbildības jautājumus un rīkoties, lai novērstu diskrimināciju un nevienlīdzību
9. Iesaiste un rīcība	Atpazīt pilsoniskās sabiedrības iesaistes nozīmi un ieguvumus	Identificēt iesaistes iespējas un iespējas izrādīt iniciatīvu un rīkoties	Attīstīt un pielietot prasmes aktīvai iesaistei un rīcībai, lai gūtu kopējo labumu	Aicināt rīkoties un kļūt par pozitīvu pārmaiņu rosinātājiem

B.1. Tēma. Vietējās, valsts un globālās sistēmas un struktūras

Pirmskolas vecums un pirmie sākumskolas gadi (5–9 gadi)

Mācību mērķis: izprast, kā tiek organizēta vietējā vide un kā tā ir saistīta ar pārējo pasauli; iepazīstināt ar pilsonības jēdzienu

Galvenās tēmas:

- ▶ Patība, ģimene, skola, tuvākā apkārtnē, kopiena, valsts, pasaule
- ▶ Kā ir organizēta pasaule (grupās, kopienās, ciematos, pilsētās, valstīs, reģionos)
- ▶ Attiecības, piederība, noteikumu veidošana un iesaiste (ģimene, draugi, skola, kopiena, valsts, pasaule)
- ▶ Kāpēc pastāv noteikumi un pienākumi un kāpēc tie laika gaitā mainās

Pēdējie sākumskolas gadi/pirmie pamatskolas gadi (9–12 gadi)

Mācību mērķis: identificēt pārvaldības struktūras, lēmumu pieņemšanas procesus un pilsonības dimensijas

Galvenās tēmas:

- ▶ Vietējās, valsts un globālās pārvaldības pamatstruktūras un pamatsistēmas un, kā tās ir savstarpēji saistītas un atkarīgas cita no citas (tirdzniecība, migrācija, vide, plašsaziņas līdzekļi, starptautiskas organizācijas, politiskās un ekonomiskās apvienības, valsts un privātais sektors, pilsoniskā sabiedrība)
- ▶ Līdzīgais un atšķirīgais tiesībās un pienākumos, noteikumos un lēmumos; kā dažādas sabiedrības tos ievēro (ņemot vērā vēsturi, ģeogrāfiju un kultūru)
- ▶ Līdzīgais un atšķirīgais tajā, kā tiek definēta pilsonība
- ▶ Laba pārvaldība, likuma vara, demokrātijas procesi, pārrედzamība

Pēdējie pamatskolas gadi (12–15 gadi)

Mācību mērķis: diskutēt par to, kā globālās pārvaldības struktūras mijiedarbojas ar valsts un vietējām struktūrām, uzzināt, kas ir globālais pilsoniskums

Galvenās tēmas:

- ▶ Nacionālais konteksts un tā vēsture, attiecības, savstarpējā atkarība no un saistība ar citām nācijām, globālām organizācijām un plašāku globālo kontekstu (kultūras, ekonomikas, vides, politikas jomās)
- ▶ Globālās pārvaldības struktūras un procesi (noteikumi un likumi, tiesu sistēmas) un to savstarpējā saistība ar valsts un vietējām pārvaldības sistēmām
- ▶ Kā globāli lēmumi ietekmē personas, kopienas un valstis
- ▶ Pilsoņu tiesības un pienākumi saistībā ar globālām sistēmām un to, kā šīs tiesības un pienākumi tiek pielietoti
- ▶ Pasaules pilsoņu piemēri

Vidusskolas vecums (15–18+ gadi)

Mācību mērķis: kritiski analizēt globālās pārvaldības sistēmas, struktūras un procesus un novērtēt uz globālā pilsoniskuma atstāto ietekmi

Galvenās tēmas:

- ▶ Globālās pārvaldības sistēmas, struktūras un procesi; veids, kā dažādos līmeņos tiek piemēroti regulējumi, politika un lēmumi
- ▶ Kā personas, grupas, tostarp valsts un privātais sektors, iesaistās globālās pārvaldības struktūrās un procesos
- ▶ Kritisks atskats uz to, ko nozīmē būt globālās kopienas dalībniekam un kā risināt kopīgas problēmas un jautājumus (lomas, globālie sakari, savstarpējā saistībā, solidaritāte un šo aspektu ietekme ikdienas dzīvē)
- ▶ Nevienlīdzība starp valstīm un tās ietekme globālās pārvaldības tiesību un pienākumu īstenošanā

B.2. Tēma. Problēmas, kas ietekmē kopienu mijiedarbību un savstarpējo saikni vietējā, valsts un globālā līmenī

Pirmskolas vecums un pirmie sākumskolas gadi (5–9 gadi)

Mācību mērķis: sastādīt galveno vietējo, valsts un globālo problēmu sarakstu un izpētīt, kā tās varētu būt saistītas

Galvenās tēmas:

- ▶ Problēmas, kas ietekmē vietējo kopienu (vides, sociālās, politiskās, ekonomiskās vai citas problēmas)
- ▶ Līdzīgas vai atšķirīgas problēmas, ar ko saskaras citas kopienas tajā pašā valstī vai citās valstīs
- ▶ Globālo problēmu sekas, ar ko saskaras personas un kopienas
- ▶ Kā persona un kopiena ietekmē globālo kopienas

Pēdējie sākumskolas gadi/pirmie pamatskolas gadi (9–12 gadi)

Mācību mērķis: izpētīt galveno kopīgo globālo problēmu iemeslus un to ietekmi valsts un vietējā līmenī

Galvenās tēmas:

- ▶ Globālas pārmaiņas un attīstība, kā arī to ietekme uz cilvēku ikdienas dzīvi
- ▶ Globālas problēmas (klimata pārmaiņas, nabadzība, dzimumu nevienlīdzība, piesārņojums, noziedzība, konflikti, slimības, dabas katastrofas) un citi šo problēmu iemesli
- ▶ Globālo un vietējo problēmu saistība un savstarpējā atkarība

Pēdējie pamatskolas gadi (12–15 gadi)

Mācību mērķis: novērtēt lielāko vietējo, valsts un globālo problēmu cēloņus un vietējo, valsts un globālo faktoru savstarpējo saistību

Galvenās tēmas:

- ▶ Kopīgas vietējās, valsts un globālās problēmas un to pamatā esošie cēloņi
- ▶ Mainīgie globālie spēki un modeļi un to ietekme uz cilvēku ikdienas dzīvi
- ▶ Kā vēsture, ģeogrāfija, politika, ekonomika, reliģija, tehnoloģija, plašsaziņas līdzekļi un citi faktori ietekmē pašreizējās globālās problēmas (vārda brīvība, sieviešu statuss, bēgļi, migranti, koloniālisma sekas, verdzība, etniskās un reliģiskās minoritātes, vides degradācija)
- ▶ Kā globāli vai kādā pasaules daļā pieņemti lēmumi var ietekmēt pašreizējo un turpmāko cilvēku labklājību un dabu citviet

Vidusskolas vecums (15–18+ gadi)

Mācību mērķis: kritiski izvērtēt vietējās, valsts un globālās problēmas, lēmumu pieņemšanas pienākumus un sekas, izpētīt un ierosināt, kā atbilstoši uz tām reaģēt

Galvenās tēmas:

- ▶ Izzināt nozīmīgākās vietējās, valsts un globālās problēmas un skatījumu uz tām (dzimumu diskriminācija, cilvēktiesības, ilgtspējīga attīstība, miers un konflikti, bēgļi, migrācija, vides kvalitāte, jauniešu bezdarbs)
- ▶ Padziļināta analīze par globālo jautājumu savstarpējo saistību (pamatcēloņi, faktori, aģenti, dimensijas, starptautiskas organizācijas, daudznacionālas organizācijas)
- ▶ Novērtējums, kā globālās pārvaldības struktūras un procesi reaģē uz globālām problēmām un šīs reakcijas efektivitāte un atbilstība (mediācija, izskatīšana šķīrējtiesā, sankcijas, apvienību veidošana)
- ▶ Kritisks atskats uz globālo problēmu ietekmi un vēstures, ģeogrāfijas, politikas, ekonomikas, kultūras un citu faktoru savstarpējo atkarību
- ▶ Pētījumi, analīze un komunikācija par tēmām, kam ir saistība gan globālā, gan vietējā līmenī (bērnu tiesības, ilgtspējīga attīstība)

B.3. Tēma. Pamatā esošie pieņēmumi un ietekmes dinamika

Pirmskolas vecums un pirmie sākumskolas gadi (5–9 gadi)

Mācību mērķis: nosaukt dažādus informācijas avotus un attīstīt informācijas apkopošanas pamatprasmes

Galvenās tēmas:

- ▶ Dažādi informācijas avoti un informācijas apkopošana, izmantojot dažādus rīkus un avotus (draugus, ģimeni, vietējo kopienu, skolu, multfilmas, stāstus, filmas, ziņas)
- ▶ Precīza un skaidra saziņa un klausīšanās (komunikācijas prasmes, valodas)
- ▶ Galveno ideju identificēšana un dažādu skatījumu apzināšana
- ▶ Vēstījumu, tostarp sarežģītu un pretrunīgu vēstījumu, interpretēšana

Pēdējie sākumskolas gadi/pirmie pamatskolas gadi (9–12 gadi)

Mācību mērķis: nodalīt to, kas ir fakti/viedokļi, realitāte/izdomājumi un dažādi uzskati/skatu punkti

Galvenās tēmas:

- ▶ Plašsaziņas līdzekļu lietotprasme un sociālo mediju prasmes (dažādu plašsaziņas līdzekļu veidi, tostarp sociālie mediji)
- ▶ Dažādi uzskati, subjektivitāte, pierādījumi un aizspriedumi
- ▶ Faktori, kas ietekmē uzskatus (dzimums, vecums, reliģija, etniskā piederība, kultūra, sociāli ekonomiskais un ģeogrāfiskais konteksts, ideoloģijas un uzskatu sistēmas vai citi apstākļi)

Pēdējie pamatskolas gadi (12–15 gadi)

Mācību mērķis: izpētīt pamatā esošos pieņēmumus un aprakstīt nevienlīdzību un ietekmes dinamiku

Galvenās tēmas:

- ▶ Vienlīdzības, nevienlīdzības, diskriminācijas jēdzieni
- ▶ Faktori, kas ietekmē nevienlīdzību un ietekmes dinamiku, kā arī izaicinājumi, ar ko saskaras atsevišķas cilvēku grupas (migranti, sievietes, jaunieši, atstumtās sabiedrības grupas)
- ▶ Dažādu informācijas par globālām problēmām veidu analīze (noteikt galvenās idejas, savākt pierādījumus, salīdzināt un pretstatīt līdzīgo un atšķirīgo, konstatēt pastāvošos uzskatus vai aizspriedumus, atpazīt pretrunīgus vēstījumus, izvērtēt informāciju)

Vidusskolas vecums (15–18+ gadi)

Mācību mērķis: kritiski izvērtēt to, kādos veidos ietekmes dinamika iespaido spēju izteikt viedokli, vispārējo ietekmi, piekļuvi resursiem, lēmumu pieņemšanu un pārvaldību

Galvenās tēmas:

- ▶ Mūsdienu globālo problēmu analīze no ietekmes dinamikas skatpunkta (dzimumu līdztiesība, invaliditāte, jauniešu bezdarbs)
- ▶ Faktori, kas sekmē vai aizkavē pilsonības esamību un pilsoniskās sabiedrības iesaisti globālā, valsts un vietējā līmenī (sociālā un ekonomiskā nevienlīdzība, politiskā dinamika, varas attiecības, marginalizācija, diskriminācija, valsts, militārā/policijas vara, sociālās kustības, tirdzniecības apvienības)
- ▶ Kritiska dažādu uzskatu, oponentu vai minoritāšu viedokļu un kritikas izpēte, tostarp plašsaziņas līdzekļu un sociālo mediju lomas novērtēšana globāla mēroga sarunās un globālā pilsoniskuma jautājumā

B.4. Tēma. Dažādi identitātes līmeņi

Pirmskolas vecums un pirmie sākumskolas gadi (5–9 gadi)

Mācību mērķis: atpazīt, kā mēs iederamies pasaulē un kā tajā komunicējam, un attīstīt intrapersonālās un interpersonālās prasmes

Galvenās tēmas:

- ▶ Pašidentitāte, piederība un attiecības (patība, ģimene, draugi, kopiena, reģions, valsts)
- ▶ Kur es dzīvoju un kāda ir manas kopienas saikne ar pārējo pasauli
- ▶ Sava un citu personu vērtība
- ▶ Vēršanās pie citiem un pozitīvu attiecību veidošana
- ▶ Savu un citu cilvēku emociju atpazīšana
- ▶ Palīdzības lūgšana un sniegšana
- ▶ Komunikācija, sadarbība un rūpes par citiem

Pēdējie sākumskolas gadi/pirmie pamatskolas gadi (9–12 gadi)

Mācību mērķis: apskatīt dažādus identitātes līmeņus un to ietekmi uz attiecību pārvaldību ar citiem

Galvenās tēmas:

- ▶ Kā persona ir saistīta ar kopieni (vēsturiski, ģeogrāfiski un ekonomiski)
- ▶ Kā dažādos veidos (plašsaziņas līdzekļi, ceļošana, mūzika, sports, kultūra) esam saistīti ar pārējo pasauli, neskaitot mūsu tiešo kopieni
- ▶ Nacionāla valsts, starptautiskas organizācijas un iestādes, daudznacionāli uzņēmumi
- ▶ Līdzcietība, solidaritāte, konfliktu pārvaldība un risināšana, vardarbības novēršana, tostarp uz dzimumu balstīta vardarbība un iebiedēšana
- ▶ Pārrunas, mediācija, miera izlīgšana, visām pusēm izdevīgi risinājumi
- ▶ Spēcīgu emociju (gan pozitīvu, gan negatīvu) regulēšana un savaldīšana
- ▶ Pretošanās negatīvam vienaudžu spiedienam

Pēdējie pamatskolas gadi (12–15 gadi)

Mācību mērķis: spēt atšķirt, kas ir personīgā un kopīgā identitāte un dažādas sociālās grupas, un attīstīt vienotas cilvēces apziņu

Galvenās tēmas:

- ▶ Vairākas identitātes, piederība dažādām grupām un saistība ar tām
- ▶ Personīgās un kopīgās identitātes sarežģītība, uzskati un pārliecība (personīgā, grupas, profesionālā, pilsoniskā)
- ▶ Iesaiste un sadarbība projektos, kas risina kopīgas problēmas
- ▶ Piederības sajūta vienotai cilvēcei
- ▶ Pozitīvu attiecību attīstīšana ar cilvēkiem no dažādām kultūrām

Vidusskolas vecums (15–18+ gadi)

Mācību mērķis: kritiski apskatīt veidus, kā dažādi identitātes līmeņi mijiedarbojas un miermīlīgi sadzīvo dažādās sociālajās grupās

Galvenās tēmas:

- ▶ Personīgās identitātes un piederība vietējā, valsts, reģionālā un globālā kontekstā no dažādiem skatu punktiem
- ▶ Kopīgā identitāte, vērtības un ietekme uz globālas pilsoniskās kultūras veidošanu
- ▶ Sarežģīti un daudzveidīgi uzskati par pilsoniskajām identitātēm un piederību globālos jautājumos vai notikumos, apskatot dažādus kultūras, ekonomikas un politikas piemērus (etniskās vai reliģiskās minoritātes, bēgļi, verdzības sekas, migrācija)
- ▶ Faktori, kas palīdz sekmēt pilsoniskās sabiedrības iesaisti (personīgās un kopīgās intereses, attieksme, vērtības un prasmes)
- ▶ Aņņemšanās sekmēt un aizsargāt personīgo un kopīgo labklājību

B.5. Tēma. Atšķirīgās kopienas, pie kurām cilvēki pieder, un veidi, kā tās ir saistītas

Pirmskolas vecums un pirmie sākumskolas gadi (5–9 gadi)

Mācību mērķis: parādīt dažādu sociālo grupu atšķirības un savstarpējo saikni

Galvenās tēmas:

- ▶ Līdzīgais un atšķirīgais vienas kultūras un sabiedrības ietvaros vai starp vairākām kultūrām un sabiedrībām (dzimums, vecums, sociāli ekonomiskais statuss, atstumtās sabiedrības grupas)
- ▶ Saikne starp kopienām
- ▶ Kopīgas pamatvajadzības un cilvēktiesības
- ▶ Visas cilvēces un dzīvo būtņu, vides un citu lietu novērtēšana un cienīšana

Pēdējie sākumskolas gadi/pirmie pamatskolas gadi (9–12 gadi)

Mācību mērķis: salīdzināt un pretstatīt kopīgās un atšķirīgās sociālās, kultūras un juridiskās normas

Galvenās tēmas:

- ▶ Dažādas kultūras un sabiedrības, ar kurām nav bijusi saskarsme, un dažādu skatījumu nozīme
- ▶ Noteikumu veidošana un iesaiste dažādās pasaules daļās un sabiedrības grupās
- ▶ Tiesiskuma jēdzieni un tiesu pieejamība
- ▶ Daudzveidības apzināšana un cienīšana

Pēdējie pamatskolas gadi (12–15 gadi)

Mācību mērķis: izrādīt pateicību un cieņu atšķirīgajam un daudzveidīgajam, attīstīt līdzcietību un solidaritāti pret citām personām un sociālajām grupām

Galvenās tēmas:

- ▶ Personīgās un kopīgās vērtības, kā tās atšķiras un kas tās veido
- ▶ Kopīgu vērtību nozīme (cieņa, iecietība un izpratne, solidaritāte, līdzcietība, rūpes, vienlīdzība, iekļaušana, cilvēka gods)
- ▶ Aņņemšanās sekmēt un aizsargāt atšķirīgo un daudzveidīgo (sabiedrībā un vidē)

Vidusskolas vecums (15–18+ gadi)

Mācību mērķis: kritiski izvērtēt savstarpējo saikni starp dažādām grupām, kopienām un valstīm

Galvenās tēmas:

- ▶ Pilsoņu, grupu un valstu tiesības un pienākumi starptautiskās kopienas kontekstā
- ▶ Likumības, likuma varas un tiesiskuma jēdzieni
- ▶ Labklājības sekmēšana kopienā un izpratne par tās draudiem un potenciālu globālā līmenī
- ▶ Cilvēktiesību veicināšana un aizsardzība visā pasaulē

B.6. Tēma. Atšķirības un cieņa pret daudzveidību

Pirmskolas vecums un pirmie sākumskolas gadi (5–9 gadi)

Mācību mērķis: spēt atšķirt, kas ir vienādība un dažādība, apzināties, ka visiem ir tiesības un pienākumi

Galvenās tēmas:

- ▶ Kas mūs vieno ar pārējiem kopienas cilvēkiem un kas mūsos ir atšķirīgs (valoda, vecums, kultūra, dzīvesveids, tradīcijas, rakstura iezīmes)
- ▶ Cieņas un labu attiecību nozīme mūsu labklājības veidošanā
- ▶ Mācīties uz klausīt, saprast, piekrist un nepiekrīst, pieņemt atšķirīgus viedokļus un uzskatus
- ▶ Citu un sevis cienīšana, atšķirību novērtēšana

Pēdējie sākumskolas gadi/pirmie pamatskolas gadi (9–12 gadi)

Mācību mērķis: attīstīt labas attiecības ar dažādām personām un grupām

Galvenās tēmas:

- ▶ Izprast līdzīgo un atšķirīgo starp dažādām sabiedrībām un kultūrām (uzskati, valoda, tradīcijas, reliģija, dzīvesstils, etniskā piederība)
- ▶ Iemācīties novērtēt un cienīt daudzveidību un komunicēt ar citiem kopienas un pasaules sabiedrības pārstāvjiem
- ▶ Attīstīt vērtības un prasmes, kas ļauj cilvēkiem miermīlīgi dzīvot līdzās (cieņa, vienlīdzība, rūpes, līdzcietība, solidaritāte, iecietība, iekļaušana, komunikācija, pārrunas, konfliktu pārvaldīšana un risināšana, atšķirīgu uzskatu pieņemšana, nevardarbība)

Pēdējie pamatskolas gadi (12–15 gadi)

Mācību mērķis: diskutēt par atšķirīgā un daudzveidīgā priekšrocībām un izaicinājumiem

Galvenās tēmas:

- ▶ Labas attiecības starp personām, grupām, sabiedrībām un valstīm un to nozīme mierīgai līdzaspastāvēšanai, personīgās un kopīgās labklājības nodrošināšanā
- ▶ Kā atšķirīgas identitātes (etniskās, kultūras, reliģiskās, lingvistiskās, dzimuma, vecuma) un citi faktori ietekmē mūsu spēju dzīvot līdzās cits citam
- ▶ Izaicinājumi, ar kuriem jāsaskaras, dzīvojot līdzās cits citam, un izaicēšanas, kas varētu izraisīt konfliktu (atstumšana, neiecietība, stereotipi, diskriminācija, nevienlīdzība, privilēģijas, personiskās intereses, bailes, komunikācijas trūkums, vārda brīvība, ierobežota un nevienlīdzīga piekļuve resursiem)
- ▶ Kā personas un dažādu identitāšu un piederību grupas kopīgi iesaistās globālu problēmu risināšanā, lai uzlabotu situāciju visā pasaulē
- ▶ Dialogu, pārrunu un konfliktu pārvaldības prasmju praktizēšana

Vidusskolas vecums (15–18+ gadi)

Mācību mērķis: attīstīt un pielietot vērtības, attieksmi un prasmes, lai pārvaldītu dažādas grupas un to uzskatus un izprastu tās

Galvenās tēmas:

- ▶ Savstarpējā atkarība citam no cita un izaicinājumi, dzīvojot daudzveidīgā sabiedrībā un kultūrā (ietekmes nevienlīdzība, ekonomiskās atšķirības, konflikti, diskriminācija, stereotipi)
- ▶ Daudzveidīgi un sarežģīti uzskati
- ▶ Dažādu organizāciju rīcība, lai ieviestu pozitīvas pārmaiņas, risinot globālas problēmas (valsts mēroga un starptautiskas kustības, kurās iesaistās, piemēram, sievietes, darbaspēks, minoritātes, pirmiedzīvotāji, seksuālās minoritātes)
- ▶ Vērtības un līdzcietīga un cieņpilna attieksme arī pret tām grupām, pie kurām paši nepiederam
- ▶ Miera, vienprātības veidošanas un nevardarbības jēdzieni
- ▶ Iesaiste darbībās, kas iestājas par sociālo taisnīgumu (vietējā, valsts un globālā līmenī)

B.7. Tēma. Darbības, ko varam veikt individuāli vai visi kopā

Pirmskolas vecums un pirmie sākumskolas gadi (5–9 gadi)

Mācību mērķis: izziņāt iespējamus veidus, kā rīkoties, lai uzlabotu pasauli, kurā dzīvojam

Galvenās tēmas:

- ▶ Kā mūsu izvēles un darbības var padarīt mūsu mājas, skolu, kopienu, valsti un planētu par labāku vietu un kā mēs varam aizsargāt mūsu vidi
- ▶ Mācīties, kā sadarboties (kopīgi projekti par reālām problēmām, ar ko saskaras kopiena: piem., sadarboties ar citiem, lai apkopotu un sniegtu informāciju, un izmantot dažādas metodes, lai pastāstītu par rezultātiem un paustu savas idejas)
- ▶ Lēmumu pieņemšanas un problēmu risināšanas prasmes

Pēdējie sākumskolas gadi/pirmie pamatskolas gadi (9–12 gadi)

Mācību mērķis: diskutēt par to, cik nozīmīga ir individuāla un kopīga rīcība un iesaiste sabiedriskajā darbā

Galvenās tēmas:

- ▶ Saikne starp personīgajām, vietējām, valsts un globālām problēmām
- ▶ Pilsoniskās sabiedrības iesaistes veidi un personīgā un kopīgā rīcība dažādās kultūrās un sabiedrībās (interesu aizstāvība, brīvprātīgais darbs, plašsaziņas līdzekļi, oficiālie pārvaldības procesi, kā balsošana)
- ▶ Brīvprātīgo grupu, sociālo kustību un pilsoņu loma savu kopienu uzlabošanā un globālu problēmu risinājumu identificēšanā
- ▶ Tādu personu un grupu piemēri, kas iesaistās pilsoniskās darbībās un kas veicinājušas pārmaiņas vietējā un globālā mērogā (Nelsons Mandela (Nelson Mandela), Malāla Jūsafzaja (Malala Yousafzai), Starptautiskā Sarkanā Krusta un Sarkanā Pusmēness kustība, NVO „Ārsti bez robežām”, Olimpiskās spēles) un viņu uzskati, rīcība un sociālā saistība
- ▶ Izpratne par to, ka rīcībai ir sekas

Pēdējie pamatskolas gadi (12–15 gadi)

Mācību mērķis: apskatīt, kā personas un grupas ir risinājušas vietējā, valsts un globālā līmeņa problēmas un reaģējušas uz vietējām, valsts un globālām problēmām

Galvenās tēmas:

- ▶ Definēt personu un grupu lomas un pienākumus (valsts iestādes, pilsoniskā sabiedrība, brīvprātīgo grupas) rīcības uzsākšanā
- ▶ Paredzēt un analizēt rīcības sekas
- ▶ Identificēt tādu rīcību, kas veikta ar mērķi uzlabot kopienu (politiskie procesi, plašsaziņas līdzekļu un tehnoloģijas izmantošana, spiediens un interešu grupas, sociālās kustības, nevardarbīgs aktīvisms, interešu aizstāvība)
- ▶ Identificēt pilsoniskās iesaistes priekšrocības, iespējas un ietekmi
- ▶ Faktori, kas ļauj gūt panākumus, un faktori, kas ierobežo personas un kopīgi veiktās rīcības panākumus

Vidusskolas vecums (15–18+ gadi)

Mācību mērķis: attīstīt un pielietot prasmes efektīvai pilsoniskās sabiedrības iesaistei

Galvenās tēmas:

- ▶ Analizēt faktoros, kas var stiprināt vai ierobežot pilsoniskās sabiedrības iesaisti (ekonomiskā, politiskā un sociālā dinamika un atsevišķu grupu, piemēram, sievietes, etnisko un reliģisko minoritāšu, personu ar invaliditāti, jauniešu, pārstāvniecības un dalības šķēršļi)
- ▶ Izvēlēties vispiemērotāko veidu, kā iegūt informāciju, paust viedokli un rīkoties attiecībā uz svarīgiem globāliem jautājumiem (efektivitāte, rezultāti, negatīvas sekas, ētiskie aspekti)
- ▶ Sadarbības projekti par vietējām un globālām problēmām (vide, miera veidošana, homofobija, rasisms)
- ▶ Prasmes efektīvai politikajai un sociālajai iesaistei (kritiska informācijas apkopošana un izpēte, pierādījumu izvērtēšana, pamatotu argumentu veidošana, rīcības plānošana un organizēšana, sadarbība, atskats uz potenciālajām rīcības sekām, mācīšanās no panākumiem un kļūdām)

B.8. Tēma. Ētiska uzvedība

Pirmskolas vecums un pirmie sākumskolas gadi (5–9 gadi)

Mācību mērķis: diskutēt par to, kā mūsu izvēles un rīcība ietekmē citus cilvēkus un planētu un kā rīkoties atbildīgi

Galvenās tēmas:

- ▶ Vērtības – rūpes par un cieņa pret sevi, citiem un vidi
- ▶ Personīgie un kopienas resursi (kultūras, ekonomikas) un bagātības/nabadzības, taisnīguma/netaisnīguma jēdzieni
- ▶ Savstarpējā saikne starp cilvēkiem un vidi
- ▶ Izveidot ilgtspējīga patēriņa paradumus
- ▶ Personīgās izvēles un rīcība un tas, kā tās ietekmē citus un vidi
- ▶ Nošķirt, kas ir labi un kas ir slikti, un sniegt pamatojumu mūsu izvēlēm un uzskatiem

Pēdējie sākumskolas gadi/pirmie pamatskolas gadi (9–12 gadi)

Mācību mērķis: izprast sociālā taisnīguma un ētiskās atbildības jēdzienus un apgūt, kā tos pielietot ikdienas dzīvē

Galvenās tēmas:

- ▶ Ko nozīmē būt ētiski atbildīgam pasaules pilsonim, kurš iesaistās sabiedrības dzīvē
- ▶ Personīgie uzskati par godīgumu un globāla mēroga problēmām (klimata pārmaiņas, godīga tirdzniecība, cīņa pret terorismu, piekļuve resursiem)
- ▶ Piemēri no dzīves saistībā ar globālo netaisnību (cilvēktiesību pārkāpumi, bads, nabadzība, uz dzimumu balstīta diskriminācija, bērnu iesaukšana karadienestā)
- ▶ Demonstrēt lēmumu pieņemšanas prasmes un atbildīgu uzvedību personīgā, skolas un kopienas kontekstā

Pēdējie pamatskolas gadi (12–15 gadi)

Mācību mērķis: analizēt izaicinājumus un dilemmas, kas saistītas ar sociālo taisnīgumu un ētisko atbildību, un apsvērt to ietekmi uz individuālo un kopīgo rīcību

Galvenās tēmas:

- ▶ Atšķirīgi viedokļi par sociālo taisnīgumu un ētisko atbildību dažādās pasaules daļās, un uzskati, vērtības un faktori, kas tos ietekmē
- ▶ Kā šie viedokļi var ietekmēt godīgu/negodīgu, ētisku/neētisku praksi
- ▶ Efektīva un ētiska pilsoniskās sabiedrības iesaiste globālo problēmu risināšanā (līdzjūtība, līdzcievība, solidaritāte, dialoga veidošana, rūpes par un cieņa pret cilvēkiem un vidi)
- ▶ Ētiskas dilemmas (bērnu darbs, pārtikas nodrošinājums, likumīgi un nelikumīgi rīcības veidi, kā vardarbības pielietošana), ar kurām pilsoņi saskaras, uzņemoties savus politiskos un sociālos pienākumus un pasaules pilsoņu lomu

Vidusskolas vecums (15–18+ gadi)

Mācību mērķis: kritiski izvērtēt sociālā taisnīguma un ētiskās atbildības jautājumus un rīkoties, lai novērstu diskrimināciju un nevienlīdzību

Galvenās tēmas:

- ▶ Kā atšķirīgi viedokļi par sociālo taisnīgumu un ētisko atbildību ietekmē politisko lēmumu pieņemšanu un pilsoniskās sabiedrības iesaisti (piederība politiskām kustībām, brīvprātīgais darbs, iesaiste labdarības un reliģiskajās grupās) vai sarežģīt globālu problēmu risināšanu
- ▶ Problēmas, kas saistītas ar ētiskiem jautājumiem (kodolenerģija un ieroči, pirmiedzīvotāju tautu tiesības, cenzūra, cietsirdība pret dzīvniekiem, uzņēmējdarbības prakse)
- ▶ Atšķirīgi un pretrunīgi uzskati par godīgumu un sociālo taisnīgumu un izaicinājumi to pārvaldībā
- ▶ Stāties pretī netaisnīgam un nevienlīdzībai
- ▶ Demonstrēt ētisku un sociālu atbildību

B.9. Tēma. Iesaiste un rīcība

Pirmskolas vecums un pirmie sākumskolas gadi (5–9 gadi)

Mācību mērķis: atpazīt pilsoniskās sabiedrības iesaistes nozīmi un ieguvumus

Galvenās tēmas:

- ▶ Personīgās un kopīgās pilsoniskās sabiedrības iesaistes ieguvumi
- ▶ Personas un struktūras, kas rīkojas un veic pasākumus, lai uzlabotu kopienas (līdzpilsoņi, klubi, tīkli, grupas, organizācijas, programmas, iniciatīvas)
- ▶ Bērnu loma risinājumu meklēšanā vietējām, valsts un globālām problēmām (skolā, ģimenē, tuvākajā kopienā, valstī, pasaulē)
- ▶ Iesaistes veidi mājās, skolā, kopienā kā viens no pilsonības pamatelementiem
- ▶ Iesaiste dialogos un debatēs
- ▶ Dalība ārpus skolas aktivitātēs
- ▶ Efektīva darbs grupās

Pēdējie sākumskolas gadi/pirmie pamatskolas gadi (9–12 gadi)

Mācību mērķis: identificēt iesaistes iespējas un iespējas izrādīt iniciatīvu un rīkoties

Galvenās tēmas:

- ▶ Kā cilvēki sadarbojas ar šīm organizācijām un kādu pievienoto vērtību viņi tām sniedz (zināšanas, prasmes un citas īpašības)
- ▶ Faktori, kas sekmē vai aizkavē pārmaiņas
- ▶ Grupu un organizāciju loma (klubi, tīkli, sporta komandas, apvienības, profesionālas asociācijas)
- ▶ Iesaiste projektos un rakstu darbos
- ▶ Dalība kopienas aktivitātēs
- ▶ Dalība lēmumu pieņemšanā skolā

Pēdējie pamatskolas gadi (12–15 gadi)

Mācību mērķis: attīstīt prasmes aktīvai iesaiste un rīcībai, lai gūtu kopējo labumu

Galvenās tēmas:

- ▶ Personīgā motivācija un, kā tā ietekmē aktīvu pilsoņu darbību
- ▶ Personīgās vērtības un ētika, kas ir lēmumu pieņemšanas un rīcības pamatā
- ▶ Veidi, kā iesaistīties tādu globālu problēmu risināšanā, kas ir nozīmīgas kopienai
- ▶ Proaktīvi iesaistīties vietējās, valsts un globālās iniciatīvās
- ▶ Attīstīt un pielietot vajadzīgās zināšanas, prasmes, vērtības un attieksmi, kuru pamatā ir universālas vērtības un cilvēktiesību pamatprincipi
- ▶ Brīvprātīgais darbs un iespēja mācīties, veicot sabiedrisko darbu
- ▶ Tīklošana (vienaudži, pilsoniskā sabiedrība, bezpeļņas organizācijas, profesionāli pārstāvji)
- ▶ Sociālā uzņēmējdarbība
- ▶ Apņemties izturēties pozitīvi

Vidusskolas vecums (15–18+ gadi)

Mācību mērķis: aicināt rīkoties un kļūt par pozitīvu pārmaiņu rosinātājiem

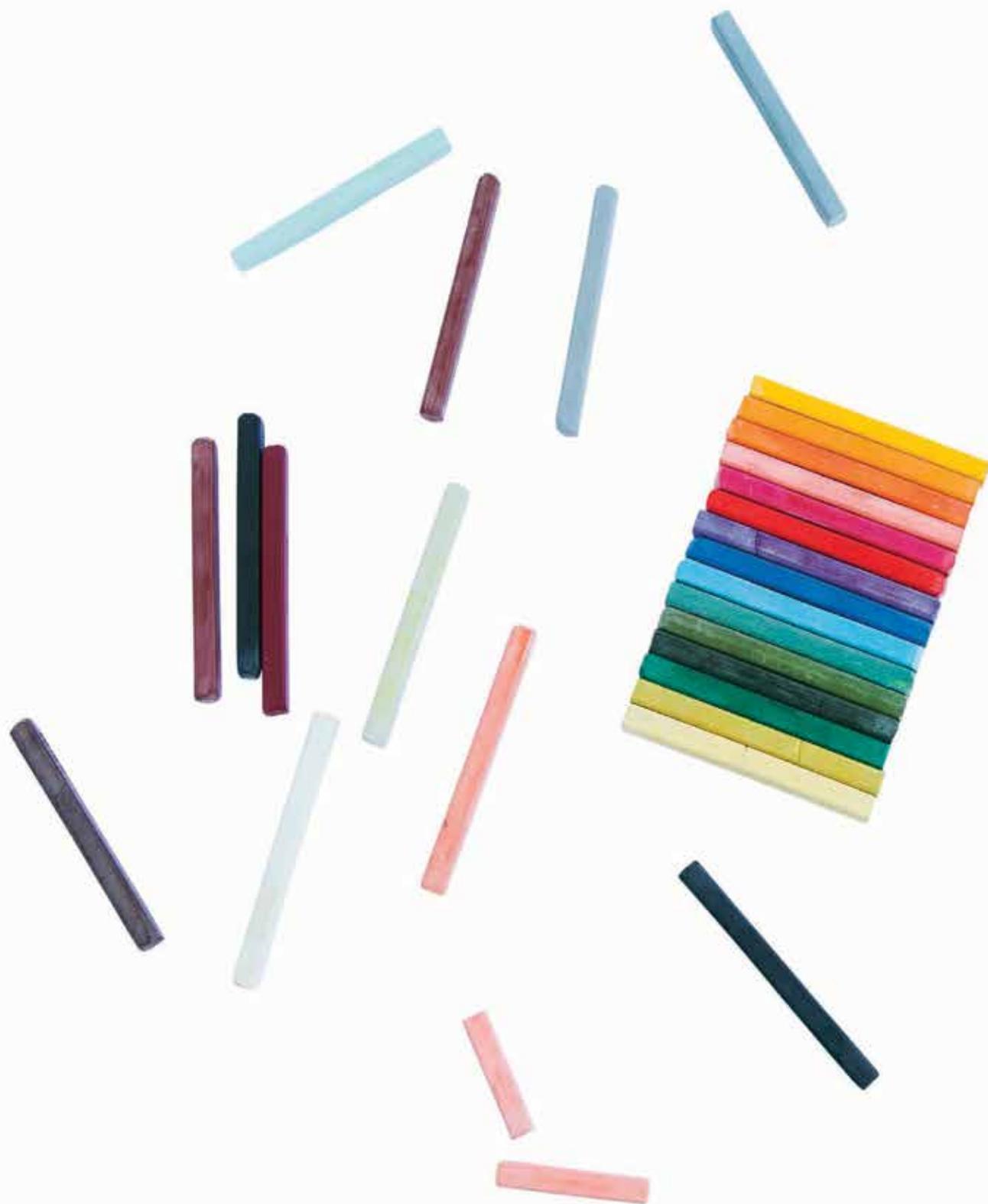
Galvenās tēmas:

- ▶ Apgūt, kā kļūt par aktīviem pasaules pilsoņiem un kā pārveidot pašam sevi un sabiedrību
- ▶ Sniegt ieguldījumu tādu vajadzību un prioritāšu analizē un identificēšanā, kuru jomā nepieciešama rīcība/pārmaiņas vietējā, valsts un globālā līmenī
- ▶ Aktīvi piedalīties vīzijas, stratēģijas un rīcības plāna veidošanā, lai rosinātu pozitīvas pārmaiņas
- ▶ Izzināt sociālās uzņēmējdarbības iespējas
- ▶ Kritiski analizēt dažādu iesaistīto pušu ieguldījumu un viņu darba ietekmi
- ▶ Pārstāvēt citu intereses, iedvesmot un izglīt citus, lai radītu viņos vēlmi rīkoties
- ▶ Praktizēt komunikācijas, pārrunu vešanas un interešu aizstāvības prasmes
- ▶ Iegūt informāciju un paust viedokļus par svarīgiem globāliem jautājumiem
- ▶ Veicināt pozitīvu sabiedrības uzvedību

C tabula. Atslēgvārdi

Šī tabula ietver indikatīvu atslēgvārdu sarakstu, ko var izmantot kā pamatu diskusijām un aktivitātēm saistībā ar iepriekš aprakstītajiem mācību mērķiem. Atslēgvārdi ir sakārtoti pa tēmām. Daudzi no šiem jautājumiem ir savstarpēji saistīti un attiecas uz vairāk nekā vienu no iepriekš minētajām tēmām un mācību mērķiem. Pēc vajadzības sarakstam var pievienot citus globālus jautājumus un jautājumus, kas saistīti ar konkrētām situācijām.

<p>Globālās un vietējās problēmas un to savstarpējās attiecības / Vietējās, valsts un globālās pārvaldības sistēmas un struktūras / Problēmas, kas ietekmē mijiedarbību un savstarpējo saikni / Pamatā esošie pieņēmumi un ietekmes dinamika</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ pilsonība, nodarbinātība, globalizācija, imigrācija, savstarpējā saistība, savstarpējā atkarība, migrācija, mobilitāte, ziemeļu un dienvidu attiecības, politika, varas attiecības ■ tiesu pieejamība, pilngadības vecums, lēmumu pieņemšana, demokrātija, demokrātiskie procesi, pārtikas nodrošinājums, laba pārvaldība, vārda brīvība, dzimumu līdztiesība, humanitārās tiesības, miers, miera veidošana, sabiedriskais labums, pienākumi, tiesības (bērnu tiesības, kultūras tiesības, cilvēktiesības, pirmiedzīvotāju tautu tiesības, tiesības uz izglītību, sievietes tiesības), likuma vara, noteikumi, pārredzamība, labklājība (personīgā un kopīgā) ■ nevēlīga rīcība, patvēruma meklētāji, bērnu darbs, bērnu iesaukšana karadienestā, cenzūra, konflikti, slimības (Ebolas vīruss, HIV un AIDS), ekonomiskās atšķirības, ekstrēmisms, genocīds, nabadzība pasaulē, nevienlīdzība, neiecietība, kodolenerģija, kodolieroči, rasisms, bēgļi, seksisms, terorisms, bezdarbs, nevienlīdzīgi resursi, vardarbība, karš ■ pilsoniskā sabiedrība, kopīgā sociālā atbildība, daudznacionāli uzņēmumi, privātais sektors, reliģiskais pret laicīgo, ieinteresētās puses, valsts atbildība, jaunatne ■ bioloģiskā daudzveidība, klimata pārmaiņas, katastrofu riska mazināšana, ārkārtas situācijas, reaģēšana uz ārkārtas situācijām, vide, dabas katastrofas, ilgtspējīga attīstība, ūdens kvalitāte ■ ģeogrāfija, vēsture, koloniālisma sekas, verdzības sekas, plašsaziņas līdzekļu lietotprasmē, sociālie mediji
<p>Attīstīt un pārvaldīt identitātes, attiecības un cieņu pret daudzveidību</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ kopiena, valsts, diasporas, ģimene, pirmiedzīvotāji, minoritātes, tuvākā apkārtnē, skola, patība un citi, pasaule ■ attieksme, uzvedība, uzskati, kultūra, kultūras daudzveidība, daudzveidība, dzimums, identitāte (kopīgā identitāte, kultūras identitāte, dzimuma identitāte, nacionālā identitāte, personīgā identitāte), starpkultūru dialogs, valoda(-s) (bilingvālisms/multilingvālisms), reliģija, seksualitāte, vērtību sistēmas, vērtības ■ rūpes, līdzjūtība, raizes, līdzcietība, godīgums, atklātība, integritāte, laipnība, mīlestība, cieņa, solidaritāte, iecietība, izpratne, pasaules apziņa ■ uzstājība, komunikācija, konfliktu risināšana, dialogs, iekļaušana, starpkultūru dialogs, dzīves prasmes, pārvaldīt atšķirīgo (piem., kultūras atšķirības), pārvaldīt pārmaiņas, mediācija, pārrunas, sadarbības prasmes (starptautiskā un vietējā līmenī), novēršana (konfliktu, iebiedēšanas, vardarbības), attiecības, miera izlīgšana, pārvērtības, visām pusēm izdevīgi risinājumi ■ cietsirdība pret dzīvniekiem, iebiedēšana, diskriminācija, rasisms, vardarbība (tostarp uz dzimumu balstīta vardarbība un uz dzimumu balstīta vardarbība skolā)
<p>Iesaiste, rīcība un ētiskā atbildība</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ patēriņa paradumi, kopīgā sociālā atbildība, ētiski jautājumi, ētiskā atbildība, godīga tirdzniecība, humāna rīcība, sociālais taisnīgums ■ uzņēmējdarbība, finanšu prasmes, inovācijas

Globālā pilsoniskuma izglītības īstenošana

3.1 Kā to integrēt izglītības sistēmā

Globālā pilsoniskuma izglītības īstenošanai nav vienotas pieejas, taču pieredze rāda, ka atsevišķi faktori sekmē tās veiksmīgu īstenošanu; tie ir minēti tālāk redzamajā uzskaitījumā. Politikas lēmumus šajā jomā ietekmēs dažādi kontekstuālie faktori, tostarp izglītības politika, sistēmas, skolas un mācību programmas, skolotāju spējas, kā arī izglītojamo vajadzības un daudzveidība un plašāks sociāli kulturālais, politiskais un ekonomiskais konteksts. Galvenie jautājumi, kas būtu jāapsver, ir izklāstīti šajā nodaļā.

Faktori, kas sekmē veiksmīgu globālā pilsoniskuma izglītības īstenošanu:

- iestrādāta politikā, ar plašu ieinteresēto pušu iesaisti;
- ilgtermiņa un ilgtspējīga;
- holistiska, sistemātiskā veidā ietverot dažādas apakštēmas;
- stiprināta ar katru jauno mācību gadu, vēlams plašākā sabiedrībā;
- vietējo, valsts un globālo dimensiju aptveroša;
- skolotāju apmācība pirms šīs izglītības īstenošanas un tās laikā;
- izstrādāta un ilgstoši nodrošināta sadarbībā ar vietējām kopienām;
- pielāgojama, uzturot atbilstošu kvalitātes līmeni;
- ar pārraudzības un novērtēšanas procesa atgriezenisko saiti;
- balstās uz sadarbības pasākumiem, kas ilgtermiņā nodrošina ekspertīzi un paredz regulāru pārskatu veikšanu.

Avots: Education Above All (2012). Izglītība globālam pilsoniskumam. (*Education for Global Citizenship.*)

3.1.1 Mācību mērķu izvirzīšana

Galveno mācību mērķu identificēšana ir nozīmīgs pirmais solis to kompetenču noteikšanā, kas izglītojamiem būtu jāattīsta un kas palīdzētu pieņemt lēmumus par globālā pilsoniskuma izglītības īstenošanu un novērtēšanu. Otrajā nodaļā minētajos mācību mērķos, kur uzsvars likts uz kognitīvo, sociāli emocionālo un uzvedības mācību jomu, ir sniegti piemēri par to, kā vadīt šo procesu, turklāt tos var pielāgot konkrētam valsts kontekstam, kā arī izglītojamo vajadzībām un attīstības līmenim (skatīt piemērus tālāk).

Austrālijā mācību programmā iekļautas trīs starpdisciplīnu prioritātes un septiņas vispārējās spējas, kas saistītas ar globālā pilsoniskuma izglītību. Starpdisciplīnu prioritātes ir: ilgtspēja; Āzija un Austrālijas saikne ar Āziju; aborigēnu un Torres šauruma salinieku vēsture un kultūra. Vispārējās spējas ietver rakstpratību, rēķināšanas prasmes, IKT prasmes, kritisko un radošo domāšanu, personīgās un sociālās prasmes, starpkultūru izpratni un ētisku uzvedību. Tās tiek pielietotas visos mācību programmas priekšmetos.

Kolumbijā mācību programmas mērķis ir attīstīt četras galvenās kompetences: valodas, matemātikas, zinātnisko un pilsonisko kompetenci. Pilsoniskā kompetence, kas ietver pamatotas spriestspējas, rūpes par citiem, komunikācijas prasmes, atskatu uz izdarīto rīcību, zināšanas un aktīvu dalību klasē, skolā un kopienā, tiek attīstīta starpdisciplīnu veidā. Trešo, piekto, septīto, deviņo un vienpadsmito klašu mācību mērķi ir iedalīti trīs grupās: dzīvošana līdzās cits citam un miers; demokrātiskā līdzdalība; un daudzveidība. Tās ir saistītas ar kognitīvām, emocionālām, komunikācijas un integrējošām kompetencēm. Ņemot vērā, ka skolu sistēma ir decentralizēta, katra skola pati izstrādā savus materiālus gan skolotājiem, gan skolēniem. http://www.mineducacion.gov.co/1621/articles-340021_recurso_1.pdf

Indonēzijā mācību programma ietver svarīgākās ar globālā pilsoniskuma izglītību saistītās kompetences. Piemēram, ar sociālo nostāju veidiem tā atsaucas uz godīgu uzvedību, atbildību un rūpēm, tostarp iecietību un savstarpēju sapratni.

Filipīnās K-12 mācību programma, ko ieviesa 2012./2013. mācību gadā, pievērš pastiprinātu uzmanību tam, kā dzīvot līdzās cits citam. Tajā izmantota pieeja, kuras uzmanības centrā ir visa cilvēka personība, uzsverot efektīvas komunikācijas prasmes, kā arī plašsaziņas līdzekļu un informācijas lietotprasmi. Tajā liela nozīme ir izglītībai, kurai ir tieša saikne ar globālā pilsoniskuma izglītību, ietverot tādas tēmas kā pašcieņa, satiecība ar citiem cilvēkiem, mīlestība pret valsti un globālā solidaritāte.

Korejas Republikas valsts mācību programma īpaši uzsver to, cik svarīgi būt pasaules pilsonim, kuram piemīt tādas nepieciešamās kompetences kā iecietība, līdzcietība un kultūrpratība. Turklāt globālā pilsoniskuma izglītība tiek veicināta ar trīspusēju sadarbību starp centrālo valdību, provinču valdībām un skolām, un tā tiks paplašināta ar vienu semestri bez eksāmeniem, ko 2016. gadā ieviesīs visā valstī.

Tunijā uz kompetencēm balstītu pieeju mācību programmā ieviesa 2000. gadā. Papildus uzsvars tiek likts uz IKT (InfoDev), ko atbalsta tādas starptautiskas organizācijas kā Pasaules Banka, tādā veidā veicinot IKT integrēšanu visos izglītības līmeņos. Atjaunota pilsoniskās izglītības mācību

programma tiek ieviesta ar starptautisko un vietējo sadarbības organizāciju palīdzību, tostarp ar ilgtspējīgas attīstības principu veicināšanu, sieviešu līdzdalību un dzimumu līdztiesību. (Vidusjūras reģiona valstu savienība, 2014.)

3.1.2 3.1.2. Mācību pieejas

Visizplatītākās pieejas globālā pilsoniskuma izglītības pasniegšanai formālajā izglītībā ir: kā skolas mēroga jautājums; kā starpdisciplīnu jautājums; kā integrēta komponente dažādos mācību priekšmetos vai kā atsevišķs priekšmets mācību programmas ietvaros. Šīs pieejas var papildināt cita citu, un, apvienojot tās, ir iespējams sasniegt vislabāko rezultātu. Politikas veidotājiem un plānotājiem ir jāizlemj, kuras pieejas ir vispiemērotākās viņu kontekstam. To ietekmēs arī tādi faktori kā izglītības politika un sistēmas, mācību programmā iekļautās konkurējošās prioritātes, pieejamie resursi un citi faktori.

Skolas mērogā: globālā pilsoniskuma izglītības tēmas un jautājumi ir skaidri noteikti skolas prioritātēs un ētikas pamatprincipos. Ar šādu pieeju globālā pilsoniskuma izglītība sniedz iespēju pārveidot mācību programmu saturu, mācību vidi, mācīšanas un novērtēšanas praksi. Skolas mēroga pieeju piemēri ietver globālā pilsoniskuma izglītības rezultātu integrēšanu esošos mācību priekšmetos visos līmeņos, līdzdalības mācību metožu izmantošanu visos mācību priekšmetos, aktivitātes starptautiski svinamo dienu atzīmēšanai, izpratnes veicināšanu, aktīvistu klubus, kopienas iesaisti un sadarbību ar skolām no dažādām vietām.

VALSTU PIEMĒRI

Anglijā Izglītības un prasmju departaments ir izveidojis izdevumu „*Globālas dimensijas veidošana skolas mācību programmā*”, kas paredzēta skolotājiem, direktoriem, mācību pārziņiem un tiem, kuri ir atbildīgi par mācību programmas veidošanu. Tās mērķis ir parādīt, kā integrēt globālo dimensiju mācību programmā un visā skolā. Tajā sniegti piemēri, kā integrēt globālo dimensiju skolās vecuma grupā no 3 līdz 16 gadiem, iezīmējot astoņas galvenās koncepcijas: globālais pilsoniskums, konfliktu risināšana, daudzveidība, cilvēktiesības, savstarpējā atkarība, ilgtspējīga attīstība, vērtības un uzskati un sociālais taisnīgums. Piemēram, tajā iekļautas vadlīnijas jaunāko skolēnu personīgās, sociālās un emocionālās attīstības veicināšanai ar sarunām par fotogrāfijām, kurās redzami bērni no visas pasaules, aktivitātēm, stāstiem un diskusijām par to, kādas vietas bērni ir apmeklējuši.

Starpdisciplīnu: globālā pilsoniskuma izglītība var sekmēt skolotāju starpdisciplināro sadarbību, kā arī gūt labumu no šīs sadarbības. Šajos kontekstos ar globālā pilsoniskuma izglītību saistītās tēmas var tikt apskatītas dažādos mācību priekšmetos. Starpdisciplīnu pieejas var šķīst sarežģītas, un to īstenošana nav vienkārša, ja to dara bez iepriekšējas to apguves vai pieredzes

ar šīm metodēm. Taču tās noteikti atbilst skolēnu padziļinātās apmācības vajadzībām, veicinot sadarbību gan starp skolotāju, gan skolēnu grupām.

Integrēta konkrētos mācību priekšmetos: globālā pilsoniskuma izglītību var integrēt vairākos mācību priekšmetos, piemēram, pilsoniskajā audzināšanā, sociālajās zinībās, dabas zinībās, ģeogrāfijā, vēsturē, reliģijas mācību priekšmetos, zinātnē, mūzikā un mākslā. Mākslas priekšmeti, tostarp vizuālā māksla, mūzika un literatūra, var palīdzēt uzlabot pašizpaušmi, attīstīt piederības sajūtu un veicināt dialogu ar cilvēkiem no atšķirīgām kultūrām, sekmējot izpratni par viņiem, tie arī ieņem galveno lomu sociālo un citu problēmu kritiskās informācijas apkopošanā un analizē. Arī sports var izglītojamiem sniegt iespēju attīstīt izpratni par dažādiem jautājumiem, piemēram, komandas darbu, daudzveidību, sociālo kohēziju un godīgumu.

Atsevišķi mācību priekšmeti: atsevišķi globālā pilsoniskuma izglītības kursi tiek pasniegti reti, taču dažās valstīs mācību aspekti, kas saistīti ar globālā pilsoniskuma izglītību, tiek mācīti atsevišķi. Piemēram, Korejas Republikā 2009. gada mācību programmā tika ieviests obligātais priekšmets „Radoši eksperimentālas aktivitātes”, kura mērķis ir stiprināt studentu sadarbību, radošumu un personību veidošanu. Taču šī mērķa sasniegšanai veiktās aktivitātes, piemēram, jaunatnes organizāciju veidošana, brīvprātīgā darba veikšana skolā un kopienā un vides aizsardzība, ir līdzīgas tām, kas tiek īstenotas skolas mēroga pieejā.

Globālā pilsoniskuma izglītību var mācīt arī **neformālās izglītības** ietvaros, piemēram, ar jauniešu uzsāktām iniciatīvām, NVO apvienībām un sadarbību ar citām izglītības iestādēm, kā arī ar interneta starpniecību. Ir vērts apsvērt sadarbības veidošanu ar skolām un pilsoniskās sabiedrības dalībniekiem, kuri risina globālas un vietēja līmeņa problēmas, un iesaistīt šos dalībniekus skolas aktivitātēs. (Skatīt piemērus 1. pielikumā)

VALSTU PIEMĒRI

Activate ir jauno līderu tīkls **Dienvidāfrikā**, kura mērķis ir veicināt pārmaiņas, meklējot radošus risinājumus sabiedrībā pastāvošajām problēmām. Jaunieši no dažādām vidēm un provincēm piedalās divu gadu programmā. Pirmajā gadā tiek piedāvātas trīs apmācību programmas uz vietas, kuru laikā tiek strādāts pie viena konkrēta uzdevuma. Otrajā gadā dalībnieki izveido rīcības grupas, kurās tiek veikti konkrēti uzdevumi, lai turpinātu savu darbu sabiedrībā. Piemēram, Activate dalībnieks apraksta, kā viņš darbojas savā vietējā kopienā, lai aicinātu jaunatni neiesaistīties ielu bandās un nelietot atkarību raisošas vielas. Viņš min pats savu negatīvo pieredzi ar ielu bandām un narkotikām, kuru dēļ cietumā pavadījis septiņus gadus. Savā intervijā viņš stāsta: „Es vēlos, lai Dienvidāfrikas jaunatne iestājas par sevi un kļūst par labu piemēru pārējiem... Esiet jūs paši, esiet īsti un tiecieties pēc saviem sapņiem.” <http://www.activateleadership.co.za/blog/5-mins-with-fernando#sthash.dRCXMqPx.dpuf>

High Resolves ir pamatskolas un vidusskolas izglītības iniciatīva (ko īsteno FYA — vienīgā neatkarīgā valsts bezpeļņas organizācija jaunatnei **Austrālijā**), kas ietver Globālā pilsoniskuma programmu 8. klases skolēniem un Globālās vadības programmu 9 un 10. klašu skolēniem. Tās mērķis ir sniegt skolēniem iespēju apzināties viņu personīgo lomu sabiedrības kā globālas kopienas attīstībā ar darbnīcu, simulāciju, vadības prasmju apmācību un praktisku projektu palīdzību. Kopš 2005. gada programmā ir piedalījušies vairāk nekā

80 000 skolēnu no 120 skolām. Piemēram, 2013. gadā skolēni iesaistījās dažādos projektos, kas apskata tādas problēmas kā personu ar invaliditāti tiesības, cilvēku tirdzniecība, bēgļu iekļaušana sabiedrībā un jūras aizsardzība. <http://www.highresolves.org> <http://www.fya.org.au/inside-fya/initiatives/high-resolves>

Bezpeļņas organizācijai **Peace First**, kas atrodas **Amerikas Savienotajās Valstīs**, ir programma, kurā brīvprātīgie jaunieši strādā ar bērniem, lai izstrādātu un īstenotu kopienas projektus līdzdalības veidā. Programmas pamatā ir uzskats, ka bērni dabiski ir ļoti radoši un spēj atrisināt problēmas. Programmas uzmanības centrā ir vēlme attīstīt sociālās un emocionālās prasmes, piemēram, pašizpaušmi, līdzcietību, iekļautību un attiecību veidošanu. Tā īstenoja arī Kolumbijas lauku teritorijās sadarbībā ar pašvaldībām un Kolumbijas nevalstiskajām organizācijām. Peace First ir izstrādājusi arī mācību programmu, ko var izmantot skolās. Tajā iekļautas tādas tēmas kā draudzība, godīgums, sadarbība, konfliktu risināšana un rīcības sekas, kas apskatītas eksperimentālu aktivitāšu un sadarbību veicinošu spēļu veidā. Piemēram, 1. klases skolēni mācās par savu jūtu paušanu, 3. klases skolēni attīsta prasmes un izpratni saistībā ar komunikāciju un sadarbību, 4. klases skolēni mācās būt drosmīgi un paust savu nostāju, savukārt 5. klases skolēni apgūst, kā atrisināt konfliktus un mazināt saspīlējumu. <http://peacefirst.org>

3.1.3 Globālā pilsoniskuma izglītības īstenošana sarežģītos apstākļos

Noteiktos apstākļos pasniedzēji un politikas veidotāji var saskarties ar finansiāliem un/vai cilvēkresursu ierobežojumiem un citiem kontekstuāliem izaicinājumiem, kas apgrūtina reformu ieviešanu visā sistēmā vai globālā pilsoniskuma izglītības programmu īstenošanu. Piemēram, skolām var trūkt grāmatu vai citu resursu, tajās var būt pārpildītas klases, savukārt skolotājiem var būt ierobežota vai liegta pieeja izglītībai un apmācībām, kā arī viņi var izjust spiedienu, gatavojot skolēnus valsts eksāmeņiem. Krīzes kontekstos var pastāvēt īpaši politikas, sociālie un/vai kultūras vājie punkti – papildus konkurējošām izglītības īstenošanas un sistēmas pārveides prioritātēm –, kas rada ievērojamus izaicinājumus globālā pilsoniskuma izglītības plānošanā un īstenošanā. Šādos gadījumos globālā pilsoniskuma izglītība var tikt īstenoja pat ar ierobežotiem resursiem vai sarežģītos apstākļos. Lai arī resursietilpīgas vai sistēmas mēroga iniciatīvas var būt nereāli īstenot īsā laikposmā, ir iespējams pieņemt vairākus ar politiku un plānošanu saistītus lēmumus, sākot no tā, ko reāli ir iespējams paveikt, pakāpeniski integrējot globālā pilsoniskuma izglītību visos izglītības sistēmas līmeņos. Piemēram, viena iespēja būtu sākotnēji sadarboties ar daļu no tām skolām, kuras izrādījušas interesi, vai ar UNESCO ASPnet skolām. Vēl viena iespēja būtu pievērsties tikai vienam izglītības procesa aspektam, piemēram, skolotāju apmācībām pirms šīs izglītības īstenošanas un tās nodrošināšanas laikā vai mācību grāmatu pārskatīšanai, iekļaujot tajās globālā pilsoniskuma izglītības jēdzienus.⁹ Tāpat būtu iespējams uzsākt skolu projektus, kas skolēniem sniedz iespēju un motivāciju uzzināt vairāk par to, ko nozīmē būt pasaules pilsonim. Sākumā uzsvars būtu jāliek uz to, ko ir iespējams īstenot un to, kas atbilstošajā kontekstā ir stratēģiski izdevīgi (kas katrā gadījumā noteikti atšķirsies), un pēc tam ir jāturpina visu attīstīt pakāpeniski.

⁹ Padziļinātas diskusijas par globālā pilsoniskuma izglītības īstenošanas pieejām nepietiekamu resursu vai sarežģītu apstākļu gadījumā skatīt Education Above All (2012). Izglītība globālam pilsoniskumam. (*Education for Global Citizenship*.)

3.2 Kā to pasniegt mācību priekšmetos

3.2.1 Pasniedzēju loma un viņiem sniegtais atbalsts

Globālā pilsoniskuma izglītības pasniegšanā vajadzīgi kvalificēti pasniedzēji, kuri labi izprot transformējošās pedagoģijas un līdzdalības lomu mācīšanas un mācīšanās procesā. Galvenā pasniedzēja loma ir būt par mentoru un koordinatoru, kurš iedrošina izglītojamos iesaistīties kritiskās informācijas apkopošanā un atbalsta tādu zināšanu, prasmju, vērtību un attieksmes attīstību, kas sekmē pozitīvas personīgās un sabiedrības pārmaiņas. Taču daudzos gadījumos pasniedzējiem ir ierobežota pieredze darbā ar šādām pieejām. Pasniedzēju apmācība pirms šīs izglītības īstenošanas un pastāvīgas profesionālās apmācības un attīstības iespējas ir īpaši svarīgas, lai pasniedzēji būtu spējīgi nodrošināt kvalitatīvu globālā pilsoniskuma izglītību.^{10,11} (Skatīt piemērus ar iniciatīvām, kas atbalsta pasniedzēju profesionālo attīstību 1. pielikumā).

Būtiski arī apzināties, ka pasniedzēji var nodrošināt efektīvu globālā pilsoniskuma izglītību tikai tad, ja viņus pilnībā atbalsta direktori, kopienas un vecāki, ja skolu sistēma ļauj pielietot tādu mācīšanās pieeju, kas nepieciešama efektīvai globālā pilsoniskuma izglītības nodrošināšanai, piemēram, daudzos gadījumos tradicionālajās mācīšanās pieejās pieņemts pielietot mehānisko iegaumēšanu, un ja viņiem ir pietiekami daudz laika un resursu.¹²

3.2.2 Mācību vide

Droša, iekļaujoša un iesaistoša mācību vide arī ir ļoti svarīga efektīvai globālā pilsoniskuma izglītības īstenošanai. Šāda vide uzlabo mācīšanas un mācīšanās pieredzi, atbalsta dažādus mācīšanās stilus, novērtē esošās izglītojamo zināšanas un pieredzi un ļauj izglītojamiem no dažādām vidēm piedalīties mācību procesā. Tā nodrošina, ka izglītojamie jūtas novērtēti un iekļauti sabiedrībā, kā arī tā veicina sadarbību, komunikāciju, cieņu, kultūras īpatnību pieņemšanu un citas vērtības un prasmes, kas nepieciešamas, dzīvojot daudzveidīgā pasaulē. Šāda vide kalpo arī kā droša vieta, kur runāt par pretrunīgiem jautājumiem.

Pasniedzēji ieņem nozīmīgāko lomu efektīvas mācību vides radīšanā. Viņi var izmantot visdažādākās metodes, lai radītu drošu, iekļaujošu un iesaistošu mācību vidi. Piemēram, skolēni kopā ar skolotāju var vienoties par komunikācijas pamatnoteikumiem, mainīt klases iekārtojumu,

¹⁰ Skatīt, piemēram, UNESCO „Izglītība visiem”; Gopinātāns (*Gopinathan*) u.c., *The International Alliance for Leading Education Institutes* (2008); Longview Foundation (2009).

¹¹ Skatīt Kers (*Kerr*) (1999).

¹² Skatīt Adžegbo (*Ajegbo*) ziņojums (2007).

lai ļautu skolēniem strādāt mazās grupās, skolēni ar skolotāja palīdzību var atrast materiālus, un klasē var iekārtot vietu, kur skolēni var izstādīt savus darbus. Īpaša uzmanība jāpievērš faktoriem, kas var mazināt iekļaujošu vidi un ierobežot mācīšanās iespējas. Šādi faktori var būt, cita starpā, finansiālais stāvoklis, fiziskās un garīgās spējas, rase, kultūra, reliģija, dzimums un seksuālā orientācija.

VALSTU PIEMĒRI

Sjerraleonē 2008. gadā Izglītības ministrija un valsts skolotāju apmācības iestādes sadarbojās ar UNICEF, lai izveidotu skolotāju apmācību programmu **Emerging Issues**, kuras mērķis ir gan ar mācību saturu, gan metodoloģiju atbalstīt pēckonflikta rekonstrukciju. Apmācībās iekļauti vairāki tematiskie jautājumi, piemēram, cilvēktiesības, pilsonība, miers, vide, reproduktīvā veselība, narkotiku lietošana, dzimumu līdztiesība un katastrofu pārvaldība, kā arī mācīšanas un mācīšanās metodes, kas sekmē uzvedības maiņu. Kursiem ir izstrādāti materiāli, ko iespējams izmantot gan apmācībās pirms mācību uzsākšanas, gan intensīvās un attālinātās apmācībās mācību laikā. <http://learningforpeace.unicef.org/resources/sierra-leone-emerging-issues-teacher-training-programme/>

Šrilankā Izglītības ministrija un GIZ īsteno programmu „Izglītība sociālai kohēzijai” (ISK), kas ir saskaņota ar 2008. gada valsts politiku par izglītību sociālai kohēzijai un mieram. Viena no projekta stiprajām pusēm ir tāda, ka tas visu uzmanību pievērš 200 pilotskolām piecās no deviņām valsts provincēm, lielākoties tajās, kas atrodas nelabvēlīgos, pēckonflikta reģionos un pārstāv dažādas valodu grupas, „kur visas ISK aktivitātes var apvienot vienā vietā un eksperimentēt”. Šīs aktivitātes aptver četras jomas, tostarp miera un vērtību izglītību, multilingvālo izglītību, psihosociālo aprūpi un katastrofu novēršanu. Galvenais uzsvars tiek likts uz visas skolas attīstību, kas tiek panākts, iesaistot skolēnus, apmācot un atbalstot skolotājus un administratorus, kā arī veicot kvalitatīvo un kvantitatīvo ietekmes novērtējumu. Saskaņā ar programmas ziņojumu šīs pilotskolas „jau kalpo par paraugu šādam skolu darbam”. <https://www.giz.de/en/worldwide/18393.html>

3.2.3 Mācīšanas un mācīšanās prakse

Ņemot vērā to, ka izpratne par globālā pilsoniskuma izglītību laika gaitā ir mainījusies, aizvien lielāka uzmanība tiek pievērsta mācīšanas un mācīšanās praksei, apzinoties to, ka esošā prakse bieži liek uzsvartu uz konkrētiem mācīšanās stiliem.¹³ Globālā pilsoniskuma izglītībā vissvarīgāko lomu ieņem ne tikai līdzdalību veicinoša un iekļaujoša mācīšanas un mācīšanās prakse, kuras uzmanības centrā ir skolēns, bet arī skolēnu iesaiste mācīšanas un mācīšanās procesā nepieciešamo izvēlu pieņemšanā. Ņemot vērā globālā pilsoniskuma izglītības transformējošo mērķi, šādai praksei ir liela nozīmē šajā izglītībā. Tā kā globālā pilsoniskuma izglītības apguvei ir nepieciešama plaša un padziļināta mācīšanās, tā pieprasa arī daudzveidīgu mācīšanas un mācīšanās prakšu pielietojšanu, tostarp uz projektiem balstītu mācīšanos, līdzdalības projektus, grupu darbu, eksperimentālo mācīšanos un mācību apvienojšanu ar sabiedrisko darbu.

13 Skatīt: Evanss (*Evans*) (2008); Kers (*Kerr*) (2006); Pārkers (*Parker*) (1995).

Pasniedzējiem ir pieejams aizvien lielāks zināšanu un resursu kopums, ko viņi var izmantot, lai integrētu globālo pilsoniskumu visas skolas un mācību priekšmetu praksē (skatīt resursus 1. pielikumā). Tālāk redzamajā uzskaitījumā ir norādītas dažas no galvenajām globālā pilsoniskuma izglītības mācīšanas un mācīšanās praksēm.

Globālā pilsoniskuma izglītībai vajadzīgas pamata mācīšanas un mācīšanās prakses, kas:

- sekmē cieņpilnu, iekļaujošu un interaktīvu mācību priekšmetu un skolas ētikas pamatprincipiem (piem., dzimumu līdztiesība, iekļaušana, vienota izpratne par noteikumiem stundās, skolēnu viedoklis, solu izkārtojums, telpas izmantošana);
- integrē dažādu kultūru aptverošas, neatkarīgas, interaktīvas mācīšanas un mācīšanās metodes, kuru uzmanības centrā ir skolēns un kuras atbilst mācību mērķiem (piem., neatkarīga un kopīga mācīšanās, plašsaziņas līdzekļu lietotprasme);
- ievieš autentiskus uzdevumus (piem., izveidot vizuālos materiālus par bērnu tiesībām, miera veidošanas programmas, skolēnu avīzi par globālām problēmām);
- izmanto tādus mācību materiālus, kas palīdz skolēniem saprast, kā viņi iederas pasaulē, ņemot vērā viņu vietējos apstākļus (piem., izmantot dažādus avotus un līdzekļus, salīdzinošus un atšķirīgus skatu punktus)
- izmanto novērtēšanas stratēģijas, kas atbilst mācību mērķiem un stundu pasniegšanas stiliem, ko izmanto mācību procesā (piem., pārdomas par paveikto un pašnovērtējums, atsauksmes no skolas biedriem, skolotāju novērtējums, dienasgrāmatas, portfolio);
- sniedz skolēniem iespēju aizvadīt mācības dažādās situācijās, tostarp mācību priekšmetu vai visas skolas aktivitātēs, vai vietējās un pasaules kopienas aktivitātēs (piem., kopienas līdzdalība, starptautiskās e-apmaiņas, virtuālās kopienas);
- uzsver labo piemēru, kas jārāda skolotājam/pasniedzējam (piem., viņam jāpārzina aktuālākie notikumi, jāiesaistās kopienā, jāiestājas par vides aizsardzību un jāatbalsta taisnīguma standarti);
- izmanto skolēnus un viņu ģimenes kā mācīšanas un mācīšanās resursus, jo īpaši daudzkulturālā vidē.

Avots: Evanss, M. (Evans, M.) u.c. (2009). Mapping the "global dimension" of citizenship education in Canada: The complex interplay of theory, practice, and context. *Citizenship, Teaching and Learning*, 5(2), 16.-34. lpp.

Svarīgi arī nodrošināt, ka ar izvēlētajām mācīšanas un mācīšanās praksēm tiek sasniegti paredzētie mācību mērķi un ka aktivitātes un uzdevumi, sagaidāmās kompetences un mācību mērķi ir saskaņoti.¹⁴ Tādas mācību aktivitātes kā klases diskusijas, rakstu lasīšana vai videoklipu skatīšanās, pēc kurām tiek rastas atbildes uz jautājumiem, ir paredzētas, lai attīstītu kritisko domāšanu un sociālās prasmes, apzinātu vērtības, atbalstītu zināšanu apguvi un attīstītu praktiskās spējas. Sarežģītākas mācīšanas un mācīšanās prakses, piemēram, informācijas izpēte

14 Skatīt: Mortimors (*Mortimore*) (1999).

grupās, problēmu analīze, uz problēmjaudājumiem balstīta mācīšanās un sociālā rīcība, ir veidotas, lai atbalstītu vairāku konkrētu un savstarpēji saistītu prasmju attīstīšanu integrētā veidā.¹⁵ Uzdevumi no reālās dzīves vai autentisku situāciju demonstrēšana, piemēram, pētniecības projekti par globālām problēmām, brīvprātīgā darba aktivitātes kopienā, publiski pieejamas informācijas apskatīšana un starptautiski jaunatnes forumi tiešsaistē, tiek izmantoti aizvien vairāk, lai attīstītu prasmes, kas saistītas ar globālā pilsoniskuma izglītību.¹⁶

Informācijas un komunikāciju tehnoloģija (IKT) un sociālie mediji sniedz iespējas atbalstīt globālā pilsoniskuma izglītības mācīšanas un mācīšanās nodrošināšanu (skatīt tālāk norādītos piemērus), veidot saikni starp mācību priekšmetiem un kopienām, kā arī dalīties ar idejām un resursiem. Faktori, kas būtu jāņem vērā, ietver pieejamās tehnoloģijas (piemēram, internetu, videoklipus un mobilos telefonus, kā arī tālmācības un mācības tiešsaistē) un veidus, kā skolēni varētu izmantot IKT un sociālos medijus globālā pilsoniskuma izglītībā (piemēram, veidojot podraides un emuārus, veicot pētījumus, iesaistoties reālās dzīves situācijās un sadarbojoties ar citiem skolēniem). Pasniedzēji var izmantot tālmācības un mācības tiešsaistē, kā arī informācijas kopīgošanas platformas, lai attīstītu arī paši savu izpratni un spējas.

VALSTU PIEMĒRI

Britu padomes iniciatīva **Connecting Classrooms** palīdz veidot sadarbību starp klasēm no dažādām pasaules malām, sniedzot skolēniem iespēju izprast dažādas kultūras, iesaistīties globālā pilsoniskuma jautājumu risināšanā un prasmju attīstīšanā. Skolotāji attīsta savas iemaņas par globālā pilsoniska jautājumiem, uzzina par atšķirīgām izglītības sistēmām un uzlabo savas mācīšanas prasmes. Viens no piemēriem ir sadarbība, kas izveidota starp sākumskolu Linkolnšīras grāfistē, Apvienotajā Karalistē, un sākumskolu Beirūtā, Libānā, kuras ietvaros bērniem bija iespēja sazināties, izmantojot programmu Skype, lai apspriestu tēmu „dzīvošana līdzās”. Saistībā ar Sīrijā pastāvošo krīzi Beirūtas skolā mācās daudz sīriešu bēgļu, kā arī libāniešu un palestīniešu skolēnu. Šī iniciatīva ir radījusi emocionāli saikni un līdzietību šo divu skolu starpā, kā arī veicinājusi līdzietību starp dažādajām Beirūtas skolas kopienām. <https://schoolsonline.britishcouncil.org/linking-programmes-worldwide/connecting-classrooms/spotlight/Lebanon>

Anglijas pilsētā Slau (Slough) kāda sākumskola uzsāka sadarbību ar skolu Deli, **Indijā**. Vairāk nekā 90 % Slau skolas skolēnu ir Dienvidāzijas etniskās izcelsmes pārstāvji. Šī sadarbība tika izveidota, lai palīdzētu skolēniem saglabāt saikni ar viņu kultūras saknēm un skolotājiem – attīstīt labāku izpratni par bērnu kultūrvīdi. Sazinoties internetā un pa pastu, iniciatīvā iesaistītie skolēni un skolotāji nodibināja personiskas attiecības, kas ļāva izveidot pastāvīgu dialogu un attīstīt globālu skatījumu uz lietām. <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20130401151715/http://education.gov.uk/publications/eorderingdownload/1409-2005pdf-en-01.pdf>

¹⁵ Džoiss un Veila (*Joyce and Weil*) (2008).

¹⁶ Andreotti (*Andreotti*) (2006); Larsena (*Larsen*) (2008); Taking it Global (2012); Think Global (2013); UNESCO Asociēto skolu projekts.

IEARN ir bezpeļņas organizācija, kuras sastāvā ir vairāk nekā 30 000 skolas un jaunatnes organizācijas no vairāk nekā 140 valstīm. Tā sniedz atbalstu skolotājiem un jaunatnei, lai abas puses varētu strādātu kopā tiešsaistē, izmantojot internetu un citas komunikāciju tehnoloģijas. Ar šīs organizācijas palīdzību katru dienu sadarbības projektos iesaistās vairāk nekā divi miljoni skolēnu no visas pasaules. <http://www.iearn.org/>

Nigērijā un Skotijā ir izveidots sadarbības projekts ar nosaukumu **Power Politics**, kas iesaista skolas, lai paplašinātu izpratni par globālās attīstības problēmām un sekmētu labas attiecības starp valstīm. Sadarbojoties ar skolēniem un skolotājiem no Porthārkortas Nigērijā un Aberdīnas Skotijā, projekta ietvaros tiek izstrādāti mācību materiāli, kas pievēršas ar naftu, gāzi un galveno nozaru saistītām problēmām abos reģionos. Piemēram, Porthārkortas skolas skolēni ir uztaisiuši filmu par naftas pozitīvo un negatīvo ietekmi viņu valstī, identificējot ekonomiskās, sociālās, vides un politiskās sekas; skolēni no Aberdīnas skolas ir uzzīmējuši komiksu, kas paskaidro ANO Tūkstošgades attīstības mērķus un liek aizdomāties par to, kā noteikt prioritātes programmas laikposmam pēc 2015. gada. <http://www.powerpolitics.org.uk/resources>

Taking it Global for Educators ir tīkls, kura sastāvā ir 4000 skolu un 11 000 skolotāju no vairāk nekā 125 valstīm. Tā mērķis ir dot jauniešiem iespēju uzzināt par globālām problēmām un iesaistīties to risināšanā, īpašu uzmanību pievēršot globālajam pilsoniskumam, vides pārvaldībai un skolēnu viedokļiem. Skolotājiem tiek sniegts atbalsts tehnoloģiju izmantošanā, lai skolēniem varētu radīt transformējošu mācīšanās pieredzi. Šajā tīklā ir izveidota kopiena ar skolotājiem, kuri ir ieinteresēti sadarboties starptautiskos apmācību projektos, kā arī tas piedāvā drošu, reklāmu nesaturošu virtuālo klases platformu, kas radīta, lai sekmētu starptautisku sadarbību, izmantojot digitālo mediju rīkus. Tas arī nodrošina praktiskus un profesionālus attīstības e-kursus, tiešsaistes seminārus un darbnīcas klātienē par tādiem jautājumiem kā globālais pilsoniskums, vides pārvaldība un studentu viedokļi; dažādas programmas, ko var izmantot stundās visā pasaulē, piedāvājot inovatīvus veidus, kā mācīt un apgūt konkrētus globālus jautājumus; un skolotājiem paredzētu skolotāju veidotu datu bāzi ar globāliem izglītojošiem resursiem, kas aptver problēmjautājumus un sasaista mācību programmas. Tīkla Taking it Global for Educators programma The Global Youth Action Network ir izveidojusi arī informācijas centru, lai atbalstītu jaunatnes kustības un aktīvismu. <http://www.tigweb.org> <http://www.youthlink.org/gyanv5/index.htm>

Pateicoties kopīgai iniciatīvai ar Tunisijas valdību, Arābu Cilvēktiesību institūtu, vietējām NVO un ANO aģentūrām, **Tunisijā** 24 sākumskolās un pamatskolās ir izveidoti cilvēktiesību un pilsonības pulciņi. To mērķis ir „pārnest ar sociālo kontekstu saistītās zināšanas par demokrātiju un izplatīt cilvēktiesību un pilsoniskās vērtības un principus izglītotas jaunatnes vidū, izmantojot līdzdalības pedagoģiju, kuras pamatā ir pilsoniskuma projekti”. Pirmais skolas pulciņš tika izveidots Baba Kaleda (Bab Khaled) sākumskolā Tunisijas trūcīgajā reģionā Melasīnā. Skolēni piedalījās savas skolas telpu apsaimniekošanā un kopienas projektos, lai attīstītu pilsoniskās iesaistes prasmes un uzlabotu vietējo kopienu. http://www.unesco.org/new/en/media-services/single-view/news/launch_of_the_first_citizenship_and_human_rights_school_club_in_tunisia/#.VDoyblFpvJw

3.3 Kā izvērtēt mācību rezultātus

Globālā pilsoniskuma izglītības izvērtēšana var kalpot dažādiem mērķiem. Piemēram, to var izmantot, lai:

- apkopotu informāciju un fiksētu skolēnu progresu un sasniegumus, salīdzinot tos ar sagaidāmajiem rezultātiem;
- ziņotu par progresu skolēniem, noteiktu stiprās puses un izaugsmes jomas, kā arī izmantotu šo informāciju mācību mērķu noteikšanai;
- palīdzētu pieņemt lēmumus par skolēnu vērtēšanu, kā arī akadēmiskajām un profesionālajām izvēles iespējām;
- sniegtu atsauksmes par mācību procesa un/vai kursa/programmas panākumiem, tā palīdzot plānot, īstenot un uzlabot nodarbību pasniegšanas stilu.

Šajās pamatnostādnēs izvērtēšanas procesā galvenokārt tiek apskatīts tas, kā ir uzlaboti mācību rezultāti un kā ir palīdzēts skolēniem noteikt viņu stiprās puses un jomas, ko nepieciešams uzlabot, kā skolēnu vajadzībām pielāgot mācību programmu un pasniegšanas stilus, kā arī tiek novērtēta vispārējā programmatiskā un mācību priekšmetu efektivitāte. Būtiski, ka tiek izvērtētas ne tikai skolēnu zināšanas par faktiem, bet arī viņu prasmes, vērtības un attieksme.

Plānojot globālā pilsoniskuma izglītības novērtējumu, jāņem vērā dažādi jautājumi::

- Kādas ir galvenās mācīšanas jomas, kas jāapskata visaptverošā novērtējuma plānā?
- Kā mēs zināsim, ka skolēni veiksmīgi apgūst mācību vielu? Kādus rādītājus var izmantot?
- Kas liecinās par to, ka skolēnu izpratne un prasmes attīstās?
- Kāds novērtējuma veids būtu visnoderīgākais, lai apkopotu pierādījumus par to, ka skolēni veiksmīgi apgūst vielu?

Izmantotā pieeja atšķirsies no situācijas, jo dažādās izglītības sistēmās tiek izmantotas dažādas mācību rezultātu novērtēšanas pieejas. To arī ietekmēs veids, kā skolā tiek nodrošināta globālā pilsoniskuma izglītība, piemēram, visā mācību programmā, konkrētā(-os) priekšmetā(-os) vai citā veidā.

Novērtējuma metodēm (formatīvais vai kumulatīvais novērtējums) jāatbilst mācību mērķiem un mācīšanas un mācīšanās praksei. Ņemot vērā to, ka globālā pilsoniskuma izglītība ietver dažādus mācību mērķus un kompetences, precīza novērtējuma veikšanai, visticamāk, būs nepieciešams izmantot vairākas metodes (piemēram, uzdevumus, prezentācijas, novērojumus, projektus, uzdevumus par sniegumu, pārbaudes darbus). Pārāk šaura novērtējuma metožu diapazona pielietošana ļaus iegūt tikai ierobežotu ieskatu tajā, ko skolēni ir iemācījušies.

Globālā pilsoniskuma izglītības pasniedzēji novērtējumu var izmantot arī plašākiem mērķiem – ne tikai **mācību rezultātu novērtēšanai**, bet arī kā **novērtējumu, ko veikt mācību procesa**

laikā un novērtējumu kā mācīšanās veidu. Tas ir īpaši svarīgi, jo šie pasniedzēji ir iesaistīti izglītības jomā ar dažādiem transformējošiem mērķiem. Pašreizējā prakse liecina, ka skolotāji izmanto vairākas tradicionālās novērtējuma metodes kopā ar reflektīvajām un tādām uz sniegumu balstītām metodēm kā pašnovērtējums un skolas biedru vērtējums, kas ļauj noskaidrot skolēnu redzējumu par, piemēram, personīgajām pārmaiņām, dziļāku izpratni par kritiskās informācijas apkopošanu, kā arī iesaisti un pilsonisko sadarbību. Novērtēšanas prakses mērķis ir novērtēt gan personīgo izaugsmi/integrāciju, gan sociālo informētību. Novērtējuma ietvaros skolotāji sniedz skolēniem atsauksmes, lai viņi varētu uzlabot savu sniegumu. Novērtēšanas procesā skolēni ir aicināti novērtēt sevi, pierakstīt savas pārdomas dienasgrāmatā, veidot portfolio, kā arī sniegt skolas biedriem atsauksmes.

Citi jautājumi, kurus būtu vērts iekļaut globālā pilsoniskuma izglītības un mācību rezultātu novērtējumā, ietver *procesus* (piem., mācīšanas un mācīšanās prakses, skolēnu iesaiste) un *rezultātus* (piem., personu un grupu zināšanas, prasmes, vērtības, attieksme un sasniegumi), kā arī *kontekstuālos jautājumus* (piem., mācību programmas dokumentus, iestāžu politiku, mācīšanas kompetences, administratīvās saistības un atbalstu, resursus, mācību vidi, attiecības kopienā). Plānojot novērtēšanas procesu, jāņem vērā arī tādi jautājumi kā pamatotība, uzticamība un godīgums.

Lai arī globālā pilsoniskuma izglītības un tās mācību rezultātu uzraudzībai nav vēl ieviesti vispārāzīti rādītāji, paredzams, ka drīzumā būs pieejama ierosinātā vērtēšanas sistēma un potenciālie rādītāji. Pastāv vairākas aptaujas, kas mēģina novērtēt globālā pilsoniskuma izglītības rezultātus dažādos apstākļos (skatīt 1. pielikumu), taču arī vairākas ieinteresētās puses ir izrādījušas savus centienus novērtējuma veikšanā, jo īpaši, ņemot vērā priekšlikumu iekļaut globālā pilsoniskuma izglītību kopā ar izglītību ilgtspējīgai attīstībai kā vienu no izglītības mērķiem programmas laikposmam pēc 2015. gada. UNESCO arī ir izrādījusi iniciatīvu, pasūtot pētījumu, kas tiks izmantots uz pierādījumiem balstītu priekšlikumu izveidē attiecībā uz potenciālajiem rādītājiem un datu vākšanas apsvērumiem.

VALSTU PIEMĒRI

Austrālijā un Indonēzijā novērtēšanas procesu veica Plan International un Melburnas Universitātes Jaunatnes pētniecības centrs. Programma „izveido saikni starp skolēniem no Austrālijas skolām ar bērniem no Indonēzijas kopienām, lai veicinātu izpratni par problēmām, ar ko saskaras jaunatne savās kopienās saistībā ar plašākām globālām problēmām”. No 2008. līdz 2011. gadam veiktajā pētījumā, kas izvērtēja programmas rezultātus, tika noskaidrots, ka pozitīvas pārmaiņas jūtamas informētībā par globālajām problēmām un to izpratnē, kā arī prasmju attīstībā. Turklāt pētnieki atklāja, ka „dalībnieki, kuri varēja iesaistīties programmā ilgāku laiku, apzinājās, ka ieguvuši nozīmīgākus mācību rezultātus, kā arī ievērojami mainīja uzskatus par savu lomu pasaulē”.

Starptautiskās Izglītības sasniegumu novērtēšanas apvienības (IEA) **Starptautiskajā Pilsoniskās audzināšanas un izglītības pētījumā** (SPAIP) tiek vērtēti skolēnu sasniegumi, pārbaudot viņu zināšanas un konceptuālo izpratni, kā arī skolēnu rīcību un attieksmi saistībā ar pilsonību un pilsoniskumu.

Skolotāji un skolu aptaujas apkopo informāciju par situācijām, kurās skolēni uzzina par pilsonību un pilsoniskumu, tostarp par mācīšanas un klases vadības praksi, kā arī par skolu pārvaldību un klimatu. SPAIP 2009. gadā vērtēja skolēnus, kuri uzsāka mācības 8. klasē (vidējais vecums —13,5 gadi). Gaidāmajā 2016. gada SPAIP novērtējumā tiks ziņots par skolēnu zināšanām un izpratni par jēdzieniem un jautājumiem, kas saistīti ar pilsonību un pilsoniskumu, kā arī viņu uzskatiem, attieksmi un uzvedību.

Papildus mācību rezultātu novērtēšanai svarīga ir arī nepārtraukta globālā pilsoniskuma izglītības kvalitātes uzraudzība un novērtēšana, ko var veikt dažādos veidos. To var izdarīt, ņemot vērā dažādus programmatiskus aspektus (piem., mācību prasības, resursus, mācīšanas prasmes, mācību vidi), procesus (piem., mācīšanas praksi, mācību resursus, izglītojamo iesaistīšanos), rezultātus (piem., zināšanas, prasmes, vērtības un attieksmi, transformējošu ietekmi) un kontekstuālus apsvērumus.

Globālā pilsoniskuma izglītības programmu efektīva novērtējuma veikšana būtu jāintegrē jau esošajos novērtējumos, ja iespējams, un tajā jāpievērš liela uzmanība vairākiem faktoriem. Ir skaidri jādefinē novērtēšanas mērķi un rādītāji (piem., statuss, veicinošie rādītāji, rezultāti), jāņem vērā mācīšanas/mācīšanās personu raksturs un konteksts, kā arī jānosaka tāda informācija, kas veido pieņemamus pierādījumus un datu vākšanas metodes. Ir jāņem vērā arī citas dimensijas, kas ir daļa no visaptverošas stratēģijas, tostarp oficiālie mācību programmas dokumenti, institucionālā politika un programmas, izglītības vide un attiecības, kopienas attiecības, profesionālā izglītība, administratīvās saistības un atbalsts. Programmu novērtēšanā arī turpmāk jāpievērš uzmanība dažādiem apsvērumiem (piem., darbības jomai, atbilstībai, formulējumam, nepārtrauktībai).

Programmas novērtējuma rezultātus var izmantot dažādiem mērķiem, piemēram, programmatisko ierobežojumu noteikšanai, īpašu uzlabojumu jomu noteikšanai, vietējo, valsts, globālo tendenču un rezultātu paziņošanai, programmas efektivitātes novērtēšanai vai atbildības un pārskatāmības veicināšanai. Datiem jāuzlabo lēmumu pieņemšana par turpmāko virzību un jāsekmē un jāuztur mācīšanās process. Šāda uz mācīšanos orientēta kultūra definē panākumus kā uzlabojumus un uzskata kļūdas par regulāru mācīšanas/mācīšanās uzlabošanas procesa sastāvdaļu.

Pielikumi

1. pielikums. Izmantotie tiešsaistes resursi un prakšu piemēri

Tiešsaistes datu bāzes

UNESCO Globālā pilsoniskuma izglītības informācijas centrs, ko izveidoja Āzijas un Klusā okeāna starptautiskās sapratnes izglītības centrs (APCEIU), UNESCO II kategorijas institūts
www.gcedclearinghouse.org

UNESCO globālā pilsoniskuma izglītības datu bāze. Datu bāzē iekļauti UNESCO publicēti materiāli par šo tēmu. www.unesco.org/new/en/education/resources/in-focus-articles/global-citizenship-education/documents-unesdoc/

Mācību priekšmetu un mācību programmu resursi

Amnesty International. Cilvēktiesību izglītība: <https://www.amnesty.org/en/human-rights-education>

ANO Globālais Mācīšanas un mācīšanās projekts. Cyber School Bus. www.un.org/Pubs/CyberSchoolBus/

Breaking the Mould. <https://www.teachers.org.uk/educationandequalities/breakingthemould>

Braiena, O (*Bryan, A.*) un Brekena, M. (*Bracken, M.*) 2011. *Learning to Read the World? Teaching and Learning about Global Citizenship and International Development in Post-Primary Schools*. Dublinā, Irish Aid. <http://www.ubuntu.ie/media/bryan-learning-to-read-the-world.pdf>

Child & Youth Finance International. 2012. Ekonomiskā pilsoniskuma izglītības rokasgrāmata: kvalitatīva finanšu, sociālā un iztikas nodrošināšanas izglītība bērniem un jauniešiem. (*A Guide to Economic Citizenship Education: Quality Financial, Social and Livelihoods Education for Children and Youth.*) Amsterdamā, Child & Youth Finance International. <http://childfinanceinternational.org/library/cyfi-publications/A-Guide-to-Economic-Citizenship-Education-Quality-Financial-Social-and-Livelihoods-Education-for-Children-and-Youth-CYFI-2013.pdf>

Classroom Connections. Miera kultūras veicināšanas 21. gadsimtā. (*Cultivating a Culture of Peace in the 21st Century.*) <http://www.cultivatingpeace.ca/cpmaterials/module1/>

Classroom Connections. Veicināt mieru — rīkoties. (*Cultivating Peace – Taking Action.*) <http://www.classroomconnections.ca/en/takingaction.php>.

Education Scotland. Globālā pilsoniskuma mācību programmas veidošana izglītības satura izcilības veicināšanai ietvaros. (*Developing global citizens curriculum within Curriculum for Excellence.*) <http://www.educationscotland.gov.uk/learningteachingandassessment/learningacrossthecurriculum/themesacrosslearning/globalcitizenship/about/developingglobalcitizens/what.asp>

Eiropas Padome, EDSO/DICB, UNESCO un ANO AKCLB. 2009. Cilvēktiesību izglītība Eiropas, Centrālāsijas un Ziemeļamerikas skolu sistēmās: labās prakses apkopojums. (*Human Rights Education in the School Systems of Europe, Central Asia and North America: A Compendium of Good Practice.*) Varšava, EDSO/DICB. <http://www.osce.org/odihr/39006?download=true>

Evanss, M. (*Evans, M.*) un Renoldsas, S. (*Reynolds, C.*) (eds). 2004. *Educating for Global Citizenship in a Changing World: A Teacher's Resource Handbook*. Toronto, ON, OISE/TU Elektroniskais resurss. http://www.oise.utoronto.ca/cidec/Research/Global_Citizenship_Education.html

Globālā pilsoniskuma mācību programmas veidošana (*Global Citizenship Curriculum Development (GCCD)*). Izglītības fakultātes Starptautiskais birojs un Globālā pilsoniskuma izglītības un pētniecības centrs, un Starptautiskā Albertas Universitāte. <http://www.gccd.ualberta.ca/>

Global Dimension: The World in Your Classroom. <http://globaldimension.org.uk/>

Global Teacher. <http://globaldimension.org.uk/resources/item/2107>

Global Teacher Education. Global Education Resources for Teachers. <http://www.globalteachereducation.org/global-education-resources-teachers>

Global Youth Action Network. <http://www.youthlink.org/gyanv5/index.htm>

Kiaroti, L. (*Chiarotto, L.*) 2011. *Natural Curiosity: Building Children's Understanding of the World Through Environmental Inquiry: A Resource for Teachers*. Toronto, ON, Dr. Ērika Džekmena Bērnu pētījumu institūts, Ontario Pētījumu un izglītības institūts (OISE), Toronto Universitāte. <http://www.naturalcuriosity.ca/>

Larsena, M. (*Larsen, M.*) 2008. *ACT! Active Citizens Today: Global Citizenship for Local Schools*. Londona ON, Rietumu Ontārio Universitāte. http://www.tvdsb.on.ca/act/KIT_PDF_files/B-Introduction.pdf

Makgofo, H. (*McGough, H.*) un Hanta, F. (*Hunt, F.*) 2012. *The Global Dimension: A Practical Handbook for Teacher Educators*. Londona, Izglītības institūts, Londonas Universitāte. [http://www.ioe.ac.uk/Handbook_final\(1\).pdf](http://www.ioe.ac.uk/Handbook_final(1).pdf)

Metodoloģija „Open Spaces for Dialogue and Enquiry” (OSDE) <http://www.osdemethodology.org.uk/osdemethodology.html>

Montemuro, D. (*Montemurro, D.*), Gambira, M. (*Gambhir, M.*), Evanss, M. (*Evans, M.*) un Broda, K. (*Broad, K.*) (eds). 2014. *Inquiry into Practice: Learning and Teaching Global Matters in Local Classrooms*. Toronto, ON, OISE, Toronto Universitāte. http://www.oise.utoronto.ca/oise/UserFiles/File/TEACHING_GLOBAL_MATTERS_FINAL_ONLINE.pdf

Oxfam. 2006. *Education for Global Citizenship: A Guide for Schools*. Oksforda, Anglija, Oxfam GB. http://www.oxfam.org.uk/~media/Files/Education/Global%20Citizenship/education_for_global_citizenship_a_guide_for_schools.ashx

Oxfam. Globālā pilsoniskuma rokasgrāmatas: <http://www.oxfam.org.uk/education/global-citizenship/global-citizenship-guides>

Oxfam. 2008. *Getting Started with Global Citizenship: A Guide for New Teachers*. Oksforda, Anglija, Oxfam GB. <https://www.oxfam.org.uk/~media/Files/Education/Global%20Citizenship/GCNewTeacherENGLAND.ashx>

Paulo un Nitas Freires Starptautiskais Projekts kritiskajā pedagogijā. Resursi skolotājiem. <http://www.freireproject.org/resources/in-the-classroom/>

Sinklēra, M. (*Sinclair, M.*), Deivisa, L. (*Davies, L.*), Obura, A. (*Obura, A.*) un Tibitsa, F. (*Tibbitts, F.*) 2008. *Learning to Live Together: Design, Monitoring and Evaluation of Education for Life Skills, Citizenship, Peace and Human Rights*. Ešborna, Vācija, Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (GTZ) GmbH. http://www.inesite.org/uploads/files/resources/doc_1_Learning_to_Live_Together.pdf

TakingITGlobal. <http://www.tigweb.org>

Tannija, S. (*Tunney, S.*), Odonajū, H. (*O'Donoghue, H.*), Vests, D. (*West, D.*), Galahere, R. (*Gallagher, R.*), Džerards, L. (*Gerard, L.*) un Moloja, A. (*Molloy, A.*) (eds). 2008. *Voice our Concern*. Dublina, Amnesty International. <http://www.amnesty.ie/voice-our-concern>.

UNESCO. Mācīšanās un mācīšana ilgtspējīgai nākotnei. (*Teaching and Learning for a Sustainable Future*.) Multimediju skolotāju izglītības programma. <http://www.unesco.org/education/tlsf/>

UNESCO. 2012. Izglītība ilgtspējīgai attīstībai: rokasgrāmata. (*Education for Sustainable Development: Sourcebook*.) Parīze, UNESCO. <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002163/216383e.pdf>.

Videoklipi pieejami angļu valodā: <http://www.unesco.org/archives/multimedia/?pg=34&pattern=Sourcebook&related=>

UNESCO. 2014. Kā tiek mācīts globālais pilsoniskums? Atziņas no mācību stundām. (*How is Global Citizenship Taught? Wisdoms from the Classroom*.) <http://www.unescobkk.org/education/news/article/how-is-global-citizenship-taught-wisdoms-from-the-classroom/>

UNEP. 2010. Šeit un tagad! Izglītība ilgtspējīgam patēriņam: ieteikumi un vadlīnijas. (*Here and Now! Education for Sustainable Consumption Recommendations and Guidelines*.) Nairobi, UNEP. http://www.unep.org/pdf/Here_and_Now_English.pdf

Zemes harta. <http://www.earthcharterinaction.org/content/>

Mācību programmu politikas piemēri

AFGANISTĀNA

Izglītības likums (2008). Iekļauts UNESCO. 2014. Mācīties dzīvojot līdzās: izglītības politika un realitāte Āzijas un Klusā okeāna reģionā. (*Learning to Live Together: Education Policies and Realities in the Asia-Pacific*.) Bangkoka, UNESCO.

<http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002272/227208e.pdf>

AUSTRĀLIJA

Austrālijas mācību programma 2013. gadam. Iekļauts UNESCO. 2014. Mācīties dzīvot līdzās: izglītības politika un realitāte Āzijas un Klusā okeāna reģionā. (*Learning to Live Together: Education Policies and Realities in the Asia-Pacific.*) Bangkoka, UNESCO. <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002272/227208e.pdf>

Melburnas Izglītības mērķu Austrālijas jaunatnei deklarācija Iekļauts UNESCO. 2014. Mācīties dzīvot līdzās: izglītības politika un realitāte Āzijas un Klusā okeāna reģionā. (*Learning to Live Together: Education Policies and Realities in the Asia-Pacific.*) Bangkoka, UNESCO. <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002272/227208e.pdf>

FILIPĪNAS

K-12 mācību programma. Iekļauts UNESCO. 2014. Mācīties dzīvot līdzās: izglītības politika un realitāte Āzijas un Klusā okeāna reģionā. (*Learning to Live Together: Education Policies and Realities in the Asia-Pacific.*) Bangkoka, UNESCO. <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002272/227208e.pdf>

INDONĒZIJA

2013. gada mācību programma. Iekļauts UNESCO. 2014. Mācīties dzīvot līdzās: izglītības politika un realitāte Āzijas un Klusā okeāna reģionā. (*Learning to Live Together: Education Policies and Realities in the Asia-Pacific.*) Bangkoka, UNESCO. <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002272/227208e.pdf>

KANĀDA

Globālā pilsoniskuma mācību programmas veidošana (*Global Citizenship Curriculum Development*), Izglītības fakultātes Starptautiskais birojs un Globālā pilsoniskuma izglītības un pētniecības centrs, un Starptautiskā Albertas Universitāte <http://www.globaled.ualberta.ca/en/OutreachandInitiatives/GlobalCitizenshipCurriculumDev.aspx>

KOLUMBIJA

Guía 48, Ruta de gestión para alianzas en el desarrollo de competencias ciudadanas, Ministerio de Educación Nacional. Kolumbija. 2014. <http://www.mineducacion.gov.co/1621/w3-article-339478.html>

Pasaules pilsoņu kompetences Kolumbijā. <http://www.mineducacion.gov.co/cvn/1665/article-75768.html>

KOREJAS REPUBLIKA

Gjeongido Miera izglītības harta. Iekļauts UNESCO. 2014. Mācīties dzīvot līdzās: izglītības politika un realitāte Āzijas un Klusā okeāna reģionā. (*Learning to Live Together: Education Policies and Realities in the Asia-Pacific.*) Bangkoka, UNESCO. <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002272/227208e.pdf>

2009. gada mācību programma. Iekļauts UNESCO. 2014. Mācīties dzīvot līdzās: izglītības politika un realitāte Āzijas un Klusā okeāna reģionā. (*Learning to Live Together: Education Policies and Realities in the Asia-Pacific.*) Bangkoka, UNESCO. <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002272/227208e.pdf>

UNESCO. 2014. Mācīties dzīvot līdzās: izglītības politika un realitāte Āzijas un Klusā okeāna reģionā. (*Learning to Live Together: Education Policies and Realities in the Asia-Pacific.*) Bangkoka, UNESCO. Šis izdevums apskata, kā 10 valstis — Afganistāna, Austrālija, Indonēzija, Malaizija, Mjanma, Nepāla, Filipīnas, Korejas Republika, Šrilanka un Taizeme — izmanto izglītību kā līdzekli, lai veicinātu mieru un savstarpēju izpratni. <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002272/227208E.pdf>

Globālās sadarbības resursi

E-Pals. <http://www.epals.com/#!/main>

Nacionālā Neatkarīgo skolu apvienība. Challenge 20/20. <http://www.nais.org/Articles/Pages/Challenge-20-20.aspx>

The Global Teenager Project. <http://www.globalteenager.org/>

UNESCO Asociēto skolu projekts. <http://www.unesco.org/new/en/education/networks/global-networks/aspnet/>

UNESCO ASPnet in Action: Pasaules pilsoņi saistīti ilgtspējīgai attīstībai. (*UNESCO ASPnet in Action: Global Citizens Connected for Sustainable Development.*) <http://en.unesco.org/aspnet/globalcitizens>

UNESCO. 2014. Mācīties dzīvot līdzās: izglītības politika un realitāte Āzijas un Klusā okeāna reģionā. (*Learning to Live Together: Education Policies and Realities in the Asia-Pacific.*) Bangkoka, UNESCO.

<http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002272/227208E.pdf>

Organizācijas un iniciatīvas

Britu padomes iniciatīva „Connecting Classrooms” <https://schoolsonline.britishcouncil.org/linking-programmes-worldwide/connecting-classrooms/spotlight/Lebanon>

Eiropas Globālās savstarpējās atkarības un solidaritātes centrs (Ziemeļu-Dienvidu centrs), Eiropas Padome. http://www.coe.int/t/dg4/nscentre/default_en.asp

Eiropas Padome. 2012. Compass — Rokasgrāmata cilvēktiesību izglītībai jauniešiem. Strasbūra, Francija, Eiropas Padome. www.coe.int/compass

Fonds „Education Above All”. <http://educationaboveall.org>

Fonds „JUMP!”, Globālais līderības centrs Jaunajā Starptautiskajā Skolā Taizemē (NIST). <http://jumpfoundation.org/jcommunity/jump-bangkok-hub/jump-global-leadership-center-nist-south-east-asia/>

Fonds „Longview Foundation”. <http://longviewfdn.org/>

Fonds „MasterCard Foundation”. <http://www.mastercardfdn.org/youth-learning/the-mastercard-foundation-scholars-program>

Freires projekts. <http://www.freireproject.org>

Globālās izglītības tīkls Eiropā (GENE) <http://www.gene.eu>

Globālā pilsoniskuma izglītības un pētniecības centrs, Starptautiskā Albertas Universitāte <http://www.cgcer.ualberta.ca/AboutCGCER.aspx>

Grupa „Developing a Global Perspective for Teachers”. <http://www.developingaglobalperspective.ca/gern/>

Libānas Izglītības un augstākās izglītības ministrijas Izglītības pētniecības un attīstības centra projekts „Child Safety Project Online”. <http://www.crdp.org/en/desc-projects/6240-%20Child%20Safety%20Online>

Mācību rādītāju darba grupa. <http://www.brookings.edu/about/centers/universal-education/learning-metrics-task-force-2>

Projekts „New Pedagogies for Deep Learning”. <http://www.newpedagogies.org>

Projekts „Power Politics” (starp Aberdīnu Skotijā un Nigēriju). <http://www.powerpolitics.org.uk/resources>

Tunīcijas cilvēktiesību un pilsonības pulciņi. http://www.unesco.org/new/en/media-services/single-view/news/launch_of_the_first_citizenship_and_human_rights_school_club_in_tunisia/#.VDoyblFpvJw

Vispasaules izglītības pirmā iniciatīva (GEFI), ANO Ģenerālsekretāra izglītības iniciatīva. <http://www.globaleducationfirst.org>

Mācīšanas un profesionālās apmācības resursi

Andreotti, V. (*Andreotti, V.*) un Sūza, L. (*Souza, L.*) 2008. *Learning to Read the World Through Other Eyes*. Derbija, Anglija, Global Education. https://www.academia.edu/575387/Learning_to_Read_the_World_Through_Other_Eyes_2008_

Āzijas un Klusā okeāna starptautiskās sapratnes izglītības centrs (APCEIU). <http://www.unescoapceiu.org/en/m211.php?pn=2&sn=1&sn2=1&seq=34>

Eiropas Padome. 2009. Kā visi skolotāji var atbalstīt pilsonības un cilvēktiesību izglītību: kompetenču attīstības satvars. (*How All Teachers Can Support Citizenship and Human Rights Education: a Framework for the Development of Competences.*) Strasbūra, Francija, Eiropas Padome. http://www.theewc.org/uploads/content/archive/6555_How_all_Teachers_A4_assemble_1.pdf

Global Teacher Education (GTE). Izveidots pēc fonda „Longview Foundation” 2008. gada ziņojuma „Skolotāju sagatavošana globālajam laikmetam: pārmaiņu priekšnoteikums (*Teacher Preparation for the Global Age: The Imperative for Change*) (<http://www.longviewfdn.org/122/teacher-preparation-for-the-global-age.html>)

Mohandāsa Karamčanda Gandija Miera un ilgtspējīgas attīstības izglītības institūts (MGEIP). <http://mgiep.unesco.org/>

UNESCO. 2005. Vadlīnijas un ieteikumi skolotāju izglītības pārorientēšanai, lai risinātu ilgtspējības jautājumus. (*Guidelines and Recommendations for Reorienting Teacher Education to Address Sustainability*). Parīze, UNESCO. Šī publikācija ir pieejama angļu valodā. <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001433/143370e.pdf>

UNESCO. 2012. Ilgtspējīgas attīstības izpēte: vairāku perspektīvu pieeja. (*Exploring Sustainable Development: A Multiple-Perspective Approach.*) Parīze, UNESCO. <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002154/215431E.pdf>

UNESCO un ECOWAS. 2013. Izglītība miera kultūrai, cilvēktiesībām, pilsonībai, demokrātijai un reģionālai integrācijai: ECOWAS uzziņu rokasgrāmata. (*Education for a Culture of Peace, Human Rights, Citizenship, Democracy and Regional Integration: ECOWAS Reference Manual*). Dakāra, UNESCO. <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002211/221128e.pdf> and <http://www.educationalapaix-ao.org/>

UNICEF. 2011. Izglītošana par globālo pilsoniskumu: praktiskas vadlīnijas skolām Kanādas Atlantijas okeāna piekrastē. (*Education for Global Citizenship: A Practical Guide for Schools in Atlantic Canada.*) Kanāda, UNICEF. http://www.unicef.ca/sites/default/files/imce_uploads/UTILITY%20NAV/TEACHERS/DOCS/GC/Educating_for_Global_Citizenship.pdf

2. pielikums. Literatūras saraksts

- Abdi, A. (*Abdi, A.*) un Šulca, L. (*Shultz, L.*) (red.). 2008. *Educating for Human Rights and Global Citizenship*. New York, SUNY Press.
- Abu El-Hajs, T. (*Abu El-Haj, T.*) 2009. Becoming citizens in an era of globalization and transnational migration: Reimagining citizenship as critical practice. *Theory into Practice*, 48. sēj., 274.-282. lpp.
- Albals-Bertrams, L. (*Albala-Bertrand, L.*) 1995. What education for what citizenship? First lessons from the research phase. *Educational Innovation and Information* (Ženēva, UNESCO IBE), Nr. 82.
- Aleinikofs, T. A. (*Aleinikoff, T. A.*) un Klusmeijers D. B. (*Klasmeyer, D. B.*) (red.). 2001. *Citizenship Today: Global Perspectives and Practices*. Washington, DC, Carnegie Endowment for International Peace.
- Amerikas Koledžu asociācija pedagogu izglītošanas jomā un 21. gs. prasmju partnerība (*American Association of Colleges of Teacher Education and the Partnership for 21st Century Skills*). 2010. *21st Century Knowledge and Skills in Educator Preparation*. http://www.p21.org/storage/documents/aacte_p21_whitepaper2010.pdf (Skatīts 2015. gada 19. aprīlī).
- Andreotti, V. (*Andreotti V.*), Bärkers, L. (*Barker, L.*) un Nüels-Džons, K. (*Newell-Jones, K.*) 2006. *Critical Literacy in Global Citizenship Education Professional Development Resource Pack*. Centre for the Study of Social and Global Justice at the University of Nottingham and Global Education Derby. https://www.academia.edu/194048/Critical_Literacy_in_Global_Citizenship_Education_2006_ (Skatīts 2015. gada 19. aprīlī).
- Andreotti, V. (*Andreotti, V.*) 2006. Soft versus critical global citizenship education. *Policy & Practice: A Development Education Review*, 3. sēj., 40.-51. lpp. <http://www.developmenteducationreview.com/issue3-focus4> (Skatīts 2015. gada 19. aprīlī).
- Andreotti, V. (*Andreotti, V.*) 2011. Engaging the (geo)political economy of knowledge construction: Towards decoloniality and diversity in global citizenship education. *Globalization, Societies and Education Journal*, 9. sēj., Nr. 3-4, 381.-397. lpp.
- Artūrs, Dž. (*Arthur, J.*), Deivijs, I. (*Davies, I.*) un Hāna, K. (*Hahn, C.*) (red.). 2008. *The SAGE Handbook of Education for Citizenship and Democracy*. London, SAGE Publications Ltd.
- Åbergs, R. (*Aaberg, R.*) 2013. Carnegie's Muhammad Faour discusses democracy education in the Arab world. *Council for a Community of Democracies*. http://www.ccd21.org/news/cd-ccd/faour_arab_world.html (Skatīts 2015. gada 19. aprīlī).
- Benkss Dž. (*Banks, J.*) (red.). 2004. *Diversity and Citizenship Education: Global Perspectives*. San Francisco, CA, John Wiley & Sons.
- Benkss Dž. (*Banks, J.*) 2008. *Diversity, group identity, and citizenship education in a global age*. *Educational Researcher*, 37. sēj., Nr. 3, 129.-139. lpp.
- Bikmore, K. (*Bickmore, K.*) 2006. *Democratic social cohesion (assimilation)? Representations of social conflict in Canadian public school curriculum*. *Canadian Journal of Education*, 29. sēj., Nr. 2, 359.-386. lpp.

- Boldinga, E. (Boulding, E.) 1988. *Building a global civic culture: Education for an interdependent world (John Dewey Lecture)*. New York, Teachers College Press.
- Boldinga, E. (Boulding, E.) 2011. *New understandings of citizenship: Path to a peaceful future?* Pilišuks, M. (Pilisuk, M.) un Naglers, M. N. (Nagler, M. N.) (red.), *Peace Efforts That Work and Why, Peace Movements Worldwide* 3. sēj. Santa Barbara, CA, Praeger, 5.-14. lpp.
- Dārlinga-Hamonda, L. (Darling-Hammond, L.) un Bransfords, Dž. (Bransford, J.) (red.). 2005. *Preparing Teachers for a Changing World: What Teachers Should Learn and Be Able to Do*. Sanfrancisko, Kalifornija, Jossey-Bass.
- Deivija, L. (Davies, L.), Härbers, K. (Harber, C.) un Jamašita, H. (Yamashita, H.) 2004. *Global Citizenship Education: The Needs of Teachers and Learners*. Birmingham, England, Centre for International Education and Research, University of Birmingham.
- Deivijs, I. (Davies, I.) un Paiks, G. (Pike, G.) 2009. *Global citizenship education: Challenges and possibilities*. Levins, R. (Lewin, R.) (red.), *The Handbook of Practice and Research in Study Abroad: Higher Education and the Quest for Global Citizenship*. New York, Routledge.
- Deivijs, I. (Davies, I.), Evanss, M. (Evans, M.) un Reids, A. (Reid, A.) 2005. *Globalising citizenship education? A critique of 'global education' and 'citizenship education'*. *British Journal of Educational Studies*, 53. sēj., Nr. 1, 66.-87. lpp.
- Delantijs, Dž. (Delanty, G.) 1999. *Citizenship in a Global Age: Society, Culture, Politics*. Buckingham, England, Open University Press.
- Department for Education and Skills (DfES). 2007. *Curriculum Review: Diversity and Citizenship (Ajebgo Report)*. London, DfES.
- Djūijs, Dž. (Dewey, J.) 1916. *Democracy and education. An introduction to the philosophy of education*, 1966 edn. New York, Free Press.
- Dovers, N. (Dower, N.) 2003. *An Introduction to Global Citizenship*. Edinburgh, Edinburgh University Press.
- Education Above All. 2012. *Education for Global Citizenship*. Doha, Education Above All.
- Eido, S. (Eidoo, S.), Ingrama, L. (Ingram, L.), Makdonalda, A. (MacDonald, A.), Nabavi, M. (Nabavi, M.), Pašbija, K. (Pashby, K.) un Stille, S. (Stille, S.) 2011. *Through the kaleidoscope: Intersections between theoretical perspectives and classroom implications in critical global citizenship education*. *Canadian Journal of Education*, 34. sēj., Nr. 4, 59.-85. lpp.
- Eiverija, P. (Avery, P.) 1997. *The Future of Political Participation in Civic Education*. Minesota, Social Science Education Consortium.
- Evanss, M. (Evans, M.) 2008. *Citizenship education, pedagogy, and school contexts*. Artūrs, Dž. (Arthur, J.), Deivijs, I. (Davies, I.) un Hāna, K. (Hahn, C.) (red.), *The SAGE Handbook of Citizenship and Democracy*. London, SAGE Publications Ltd, 519.-532. lpp.
- Evanss, M. (Evans, M.), Deivijs, I. (Davies, I.), Dīns, B. (Dean, B.) un Vaghids, J. (Waghid, Y.) 2008. *Educating for global citizenship in schools: Emerging understandings*. Mundija, K. (Mundy, K.), Bickmora, K. (Bickmore, K.), Hejhoa, R. (Hayhoe, R.), Madena, M. (Madden, M.) un Majidi, K. (Majidi, K.) (red.), *Comparative and International Education: Issues for Teachers*. New York, Teachers' College Press, 273.-298. lpp.

- Evans, M. (Evans, M.), Ingrams, L. (Ingram, L.), Makdonalda, A. (MacDonald, A.) un Vēbere, N. (Weber, N.) 2009. *Mapping the "global dimension" of citizenship education in Canada: The complex interplay of theory, practice, and context*. *Citizenship, Teaching and Learning*, 5. sēj., Nr. 2, 16.-34. lpp.
- Ērla, L. (Earl, L.) 2003. *Assessment as Learning: Using Classroom Assessment to Maximize Student Learning*. Thousand Oaks, CA, Corwin Press.
- Faors, M. (Faour, M.) un Muašers, M. (Muasher, M.) 2011. *Education for Citizenship in the Arab World: Key to the Future*. Washington, DC, Carnegie Endowment for International Peace. http://carnegieendowment.org/files/citizenship_education.pdf (Skatīts 2015. gada 19. aprīlī).
- Faors, M. (Faour, M.) un Muašers, M. (Muasher, M.) 2012. *The Arab World's Education Report Card: School Climate and Citizenship Skills*. Washington, DC, Carnegie Endowment for International Peace.
- Frērs, P. (Freire, P.) 1970. *Pedagogy of the Oppressed*. London and New York, Continuum.
- Fulans, M. (Fullan, M.) un Langvortija, M. (Langworthy, M.) 2014. *A Rich Seam: How New Pedagogies Find Deep Learning*. London, Pearson.
- Geja, Dž. (Gay, G.) 2000. *Culturally Responsive Teaching. Theory, Research and Practice*. New York, Teachers College Press.
- Godelli, V. (Gaudelli, W.) (red.). 2003. *World Class: Teaching and Learning in Global Times*. Mahwah, NJ, Lawrence Earlbaum Associates.
- Haršmens, Dž. (Harshman, J.), Augustīne, T. (Augustine, T.) un Mērifielda, M. (Merryfield, M.) (red.). 2015. *Research in Global Citizenship Education*. Information Age Publishing, Inc.
- Hāna, K. (Hahn, C.) 1998. *Becoming Political: Comparative Perspectives on Citizenship Education*. Albany, NY, State University of New York Press.
- Helds, D. (Held, D.) 1999. *The transformation of political community: Rethinking democracy in the context of globalisation*. Šapiro, I. (Shapiro, I.) un Hakers-Gordons, K. (Hacker-Gordon, C.) (red.), *Democracy's Edges*. Cambridge, England, Cambridge University Press.
- Hiks, D. (Hicks, D.) un Holdena, K. (Holden, C.) 2007. *Teaching the Global Dimension: Key Principles and Effective Practice*. London, Routledge, Taylor and Francis Group.
- Hīters, D. (Heater, D.) 2002. *World Citizenship: Cosmopolitan Thinking and Its Opponents*. London, Continuum.
- Huksa, B. (Hooks, B.) 1994. *Teaching to Transgress? Education as the Practice of Freedom*. London and New York, Routledge.
- Ibrahima, T. (Ibrahim, T.) 2005. *Global citizenship education: Mainstreaming the curriculum?* *Cambridge Journal of Education*, 35. sēj., Nr. 2, 177.-194. lpp.
- Ičilova, O. (Ichilov, O.) 1998. *Patterns of citizenship in a changing world*. Ičilova, O. (Ichilov, O.) (red.), *Citizenship and Citizenship Education in a Changing World*. London, The Woburn Press, 11.-27. lpp.
- Isins, E. F. (Isin, E. F.) 2009. *Citizenship in flux: the figure of the activist citizen*. *Subjectivity*, 29. sēj., 367.-388. lpp.

- Jorgensone, Š. (Jorgenson, S.) un Šulca, L. (Shultz, L.) 2012. *Global citizenship education in post-secondary institutions: What is protected and what is hidden under the umbrella of GCE?* *Journal of Global Citizenship and Equity Education*, 2. sēj., Nr. 1, 1.-22. lpp.
- Kabrera, L. (Cabrera, L.) 2010. *The Practice of Global Citizenship*. Cambridge, England, Cambridge University Press.
- Kivana, D. (Kiwani, D.) 2008. *Education for Inclusive Citizenship*. London and New York, Routledge.
- Kivana, D. (Kiwani, D.) 2014. *Emerging forms of citizenship in the Arab world*. Isins, E. (Isin, E.) un Neijers, P. (Nyers, P.) (red.), *Routledge Global Handbook of Citizenship Studies*. London and New York, Routledge.
- Kivana, D. (Kiwani, D.) un Stārkijs, H. (Starkey, H.) (red.) 2009. *Civil society, democracy and education*. *Education, Citizenship and Social Justice*, 4. sēj., Nr. 2. Kolbs, D. A. (Kolb, D. A.) 1984. *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs, NJ, Prentice-Hall.
- Kogans, Dž. (Cogan, J.) un Grosmans, D. (Grossman, D.) 2009. *Characteristics of globally-minded teachers: A 21st century view*. Kirkvuds-Takers, T. F. (Kirkwood-Tucker, T. F.) (red.), *Visions in Global Education: The Globalization of Curriculum and Pedagogy in Teacher Education and Schools*. New York, Peter Lang.
- Kuajnora, L. (Quaynor, L.) 2012. *Citizenship education in post-conflict contexts: A review of the literature*. *Education Citizenship and Social Justice*, 7. sēj., Nr. 1, 33.-57. lpp.
- Kuezada, R. L. (Quezada, R. L.) (red.) 2010. *Internationalization of teacher education: Creating globally competent teachers and teacher educators for the 21st century*. *Teaching Education*, 21. sēj., Nr. 1.
- Ladsone-Bilingsa, G. (Ladson-Billings, G.) 1995. *But that's just good teaching! The case for culturally relevant pedagogy*. *Theory into Practice*, 34. sēj., Nr. 3, 159.-165. lpp.
- Lī, V. O. (Lee, W. O.) 2008. *The development of citizenship education curriculum in Hong Kong after 1997: Tensions between national identity and global citizenship*. Grosmans, D. (Grossman, D.), Lī, V. O. (Lee, W. O.) un Kenedijs, K. (Kennedy, K.) (red.), *Citizenship Curriculum in Asia and the Pacific*. The Netherlands, Springer.
- Lī, V. O. (Lee, W. O.) 2012. *Learning for the future: The emergence of lifelong learning and the internationalization of education as the fourth way?* *Educational Research for Policy and Practice*, 11. sēj., Nr. 1, 53.-64. lpp.
- Longview Foundation. 2008. *Teacher Preparation for the Global Age: The Imperative for Change*. Silver Spring, MD, Longview Foundation for Education in World Affairs and International Understanding Inc. <http://www.longviewfdn.org/files/44.pdf> (Skatīts 2015. gada 19. aprīlī).
- Maklīna, L. (McLean, L.), Kuka, S. (Cook, S.) un Krouva, T. (Crowe, T.) 2006. *Educating the next generation of global citizens through teacher education, one new teacher at a time*. *Canadian Social Studies Journal*, 40. sēj., Nr. 1, 1.-7. lpp.
- Mansilla, V. B. (Mansilla, V. B.) un Džeksons, A. (Jackson, A.) 2011. *Educating for Global Competence: Preparing Our Youth to Engage the World*. Omerso. E. (Omerso, E.) (red.). New York, Asia Society and the Council of Chief State School Officers. <http://asiasociety.org/files/book-globalcompetence.pdf> (Skatīts 2015. gada 19. aprīlī).
- Māršals, T. H. (Marshall, T. H.) 1949. *Citizenship and Social Class*. London, Pluto Press.

- Mērijfilda, M. (Merryfield, M.) 2000. *Why aren't teachers being prepared to teach for diversity, equity, and global interconnectedness? A study of lived experiences in the making of multicultural and global educators.* *Teaching and Teacher Education*, 16. sēj., 429.-443. lpp.
- Mērijfilda, M. (Merryfield, M.), Džārķšoba, E. (Jarchow, E.) un Pikerta, S. (Pickert, S.) (red.). 1996. *Preparing Teachers to Teach Global Perspectives: A Handbook for Teacher Educators.* Thousand Oaks, CA, Corwin Press.
- Montemuro, D. (Montemurro, D.), Gambhira, M. (Gambhir, M.), Evanss, M. (Evans, M.) un Broda, K. (Broad, K.) (red.). 2014. *Inquiry into Practice: Learning and Teaching Global Matters in Local Classrooms.* Toronto, ON, Ontario Institute for Studies in Education.
- Mortimors, P. (Mortimore, P.) 1999. *Understanding Pedagogy and Its Impact on Learning.* London, Paul Chapman.
- Nagda, B. (Nagda, B.), Gurina, P. (Gurin, P.) un Lopeza, G. (Lopez, G.) 2003. *Transformative pedagogy for democracy and social justice.* *Race, Ethnicity and Education*, 6. sēj., Nr. 2, 165.-191. lpp.
- Nelsons, Dž. (Nelson, J.) un Kers, D. (Kerr, D.) 2006. *Active Citizenship in INCA Countries: Definitions, Policies, Practices and Outcomes (Final Report).* *Qualifications and Curriculum Authority (England), National Foundation for Educational Research, and International Review of Curriculum and Assessment Frameworks (INCA).* <https://www.nfer.ac.uk/publications/QAC02/QAC02.pdf> (Skatīts 2015. gada 19. aprīlī).
- Nīnsa, U. (Niens, U.) un Reilija, Ž. (Reilly, J.) 2012. *Education for global citizenship in a divided society? Young people's views and experiences.* *Comparative Education*, 48. sēj., Nr. 1, 103.-118. lpp.
- Nodingsa, N. (Noddings, N.) (red.). 2005. *Educating Citizens for Global Awareness.* New York, Teachers College Press.
- Nusbauma, M. (Nussbaum, M.) 2002. *Education for citizenship in an era of global connection.* *Studies in Philosophy and Education*, 21. sēj., 289.-303. lpp.
- O'Salivans, M. (O'Sullivan, M.) un Pašbija, K. (Pashby, K.) 2008. *Citizenship Education in the Era of Globalization: Canadian Perspectives.* Rotterdam, The Netherlands, Sense Publishers.
- Okslija, L. (Oxley, L.) un Moriss, P. (Morris, P.) 2013. *Global citizenship: A typology for distinguishing its multiple conceptions.* *British Journal of Educational Studies*, 61. sēj., 301.-325. lpp.
- Osborns, K. (Osborne, K.) 2001. *Democracy, democratic citizenship, and education.* Portelli, Dž. P. (Portelli, J. P.) un Solomons, R. P. (Solomon, R. P.) (red.), *The Erosion of Democracy in Education.* Calgary, AB, Detselig Enterprises, 29.-61. lpp.
- Oslera, O. (Osler, A.) un Stārkijs, H. (Starkey, H.) 2005. *Changing Citizenship: Democracy and Inclusion in Education.* Maidenhead, England, Open University Press.
- Oslera, O. (Osler, A.) un Stārkijs, H. (Starkey, H.) 2006. *Cosmopolitan Citizenship, Changing Citizenship: Democracy and Inclusion in Education.* Maidenhead, England, Open University Press.
- Paiks, G. (Pike, G.) 2000. *Global education and national identity: In pursuit of meaning.* *Theory into Practice*, 39. sēj., Nr. 2, 64.-73. lpp.
- Paiks, G. (Pike, G.) 2008. *Reconstructing the legend: Educating for global citizenship.* Abdi, A. (Abdi, A.) un Šulca, L. (Shultz, L.) (red.), *Educating for Human Rights and Global Citizenship.* New York, State University of New York Press, 223.-237. lpp.

- Pärkers, V. (*Parker, W.*) (red.). 1995. *Educating the Democratic Mind*. Albany, NY, State University of New York Press.
- Pigozi, M. Dž. (*Pigozzi, M. J.*) 2006. *A UNESCO view of global citizenship education*. *Educational Review*, 58. sēj., Nr. 1, 1.-4. lpp.
- Piketa, Dž. (*Pykett, J.*) 2010. *Citizenship education and narratives of pedagogy*. *Citizenship Studies*, 14. sēj., Nr. 6, 621.-635. lpp.
- Piterss, M. A. (*Peters, M. A.*), Britons, A. (*Britton, A.*) un Blī, H. (*Blee, H.*) (red.). 2008. *Global Citizenship Education: Philosophy, Theory and Pedagogy*. Rotterdam, The Netherlands, Sense Publishers.
- Reilija, Ž. (*Reilly, J.*) un Ninsa, U. (*Niens, U.*) 2013. *Global citizenship as education for peacebuilding in a divided society: Structural and contextual constraints on the development of critical dialogic discourse in schools*. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*.
- Rerdone, B. (*Rearson, B.*) 1988. *Comprehensive Peace Education. Educating for Global Responsibility*. New York, Teachers College Press.
- Rižardsons, Dž. H. (*Richardson, G. H.*) un Ebots, L. (*Abbott, L.*) 2009. *Between the national and the global: Exploring tensions in Canadian citizenship education*. *Studies in Ethnicity and Nationalism*, 9. sēj., Nr. 3, 377.-394. lpp.
- Siposa, J. (*Sipos, Y.*), Batisti, B. (*Battisti, B.*) un Grimms, K. (*Grimm, K.*) 2008. *Achieving transformative sustainability learning: Encouraging head, hands and heart*. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 9. sēj., Nr. 1, 68.-86. lpp.
- Steviks, D. (*Stevick, D.*) un Levinsons, B. (*Levinson, B.*) 2007. *Reimagining Civic Education: How Diverse Societies Form Democratic Citizens*. Lanham, MD, Rowman and Littlefield.
- Šatls, H. (*Schattle, H.*) 2008. *The Practices of Global Citizenship*. Lanham, MD, Rowman and Littlefield.
- Šulca, L. (*Shultz, L.*) 2007. *Educating for global citizenship: Conflicting agendas and understandings*. *The Alberta Journal of Educational Research*, 53. sēj., Nr. 3, 248.-258. lpp.
- Šulcs, V. (*Schulz, W.*), Einlijs, Dž. (*Ainley, J.*), Freilons, Dž. (*Frailon, J.*), Kers, D. (*Kerr, D.*) un Losito, B. (*Losito, B.*) 2010. *2010 Initial Findings from the IEA Civic and Citizenship Education Study*. Amsterdam, International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA).
- Toress, K. A. (*Torres, C.A.*) 2010. *Education, power and the state: Dilemmas of citizenship in multicultural societies*. Aleksandrs, H. (*Alexander, H.*), Pinsone, H. (*Pinson, H.*) un Jonahs, J. (*Yonah, Y.*) (red.), *Citizenship Education and Social Conflict*. London, Routledge, 61.-82. lpp.
- Torneja-Purta, Dž. (*Torney-Purta, J.*), Šville, Dž. (*Schwille, J.*) un Amadeo, Dž. (*Amadeo, J.*) (red.). 1999. *Civic Education across Countries: Twenty-four National Case Studies from the IEA Civic Education Project*. Amsterdam, International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA).

- UNESCO. 2013. Globālā pilsoniskuma izglītība: uzlecoša perspektīva. "Tehniskās konsultācijas par globālā pilsoniskuma izglītību" noslēguma dokuments (*Global Citizenship Education. An emerging perspective. Outcome document of the Technical Consultation on Global Citizenship Education*). Paris, UNESCO.
- UNESCO. 2013. Starpkultūru zināšanas. konceptuāla un operatīva pamatsistēma (*Intercultural Competencies. Conceptual and operational framework*). Paris, UNESCO.
- UNESCO. 2014. Globālā pilsoniskuma izglītība: izglītojamo sagatavošana 21. gadsimta izaicinājumiem (*Global Citizenship Education. Preparing Learners for the Challenges of the 21st Century*). Paris, UNESCO.
- UNESCO. 2014. Mācīt cieņu pret visu (*Teaching Respect for All*). Paris, UNESCO.
- Varviks, P. (*Warwick, P.*) 2008. Talking through global issues: *A dialogue based approach to CE and its potential contribution to community cohesion. citizED*. <http://www.citized.info/pdf/commarticles/Paul%20Warick%20from%20Cathie%20April%202008.pdf> (Skatīts 2018. gada 20. aprīlī).
- Vestheimers, Dž. (*Westheimer, J.*) un Kähne, Dž. (*Kahne, J.*) 2004. *What kind of citizen? The politics of educating for democracy*. *American Educational Research Journal*, 41. sēj., Nr. 2, 237.-269. lpp.
- Vintersteiners, V. (*Wintersteiner, W.*) 2013. *Global Citizenship Education*. Grobauer, H. (*Grobauer, H.*) (red.), *Global Learning in Austria. Potential and Perspective*. *Aktion & Reflexion*, 10. sēj., 18-29. lpp.

3. pielikums. Izmēginājuma projekta dalībnieki

Valsts	Koordinators	Recenzents
Kanāda	<ul style="list-style-type: none"> Marī-Kristīna Lekompte (<i>Marie-Christine Lecompte</i>), valsts koordinatore, ASPnet 	<ul style="list-style-type: none"> Čeds Barčs (<i>Chad Bartsch</i>), skolotājs, Karalienes Elizabetes vidusskola Roberts Madzota (<i>Robert Mazzotta</i>) Personālvadības daļas vadītājs, Albertas Skolotāju apvienība un Albertas provinces koordinators, ASPnet,
Libāna	<ul style="list-style-type: none"> Fadī Jaraks (<i>Fadi Yarak</i>), izglītības ģenerāldirektors, Izglītības un augstākās izglītības ministrija 	<ul style="list-style-type: none"> Mācību programmas speciālists Izglītības plānotājs Izglītības un augstākās izglītības ministrija
Meksika	<ul style="list-style-type: none"> Olivija Floresa Garca (<i>Olivia Flores Garza</i>), ASPnet koordinatore 	<ul style="list-style-type: none"> Džina A. Dekanīni (<i>Gina A. Decanini</i>), Skolotāja, Anavakas Amerikas sākumskola Dans Lesters Mota Martiness (<i>Dan Lester Mota Martínez</i>), Skolotājs, Anavakas Amerikas sākumskola Glorija Laura, Soto Kantū (<i>Gloria Laura Soto Cantú</i>), koordinatore, Anavakas Amerikas sākumskola Andress Bolanjoss (<i>Andrés Bolaños</i>), akadēmiskais direktors, FORMUS pamatskola Suzana Hara (<i>Susana Jara</i>), skolotāja, FORMUS pamatskola Monika Rodrigesa (<i>Mónica Rodríguez</i>), skolotāja, FORMUS pamatskola Deniss Žaels Floress Toletino (<i>Dennis Jael Flores Toletino</i>), skolotājs, 7. vidusskola, Universidad Autónoma de Nuevo León Marija de Lurdes Agire Martinesa (<i>María de Lourdes Aguirre Martínez</i>), koordinatore, 7. vidusskola, Universidad Autónoma de Nuevo León
Korejas Republika	<ul style="list-style-type: none"> Dzjonmina Eoma (<i>Jeongmin Eom</i>), vadītāja, Pētniecības un attīstības komanda, APCEIU Hjodzjona Kima (<i>Hyo-Jeong Kim</i>), programmas speciālista asistente Sulgī Kima (<i>Seulgi Kim</i>), programmas speciālista asistente Dzjihongs Lī (<i>Jihong Lee</i>), programmas speciālista asistente 	<ul style="list-style-type: none"> Mācību programmas attīstības eksperti: Sunjangs Paks (<i>Soon-Yong Pak</i>), Daihūna Džo (<i>Daehoon Jho</i>), Jangdzī Hams (<i>Young-gi Ham</i>), Davona Kima (<i>Dawon Kim</i>), Jelkvans Sungs (<i>Yeolkwan Sung</i>), Ganho Lī (<i>Geunho Lee</i>) Skolotāji ar plašu pieredzi mācību programmu/grāmatu veidošanā: Sanghī Hans (<i>Sang-hee Han</i>), Hungsūna Lī (<i>Heungsoon Lee</i>), Sanjongs Parks (<i>Sangyong Park</i>), Sungho Pe (<i>Seong-ho Bae</i>), Bijunseps Čoi (<i>Byung-seop Choi</i>) Galvenie skolotāji globālā pilsoniskuma izglītībā, kurus iecēla Izglītības ministrija: Sunjangs Hans (<i>Sun-Young Han</i>), Hjekjunga Sona (<i>Hye-kyung Son</i>), Vonhjanga Lī (<i>Won-hyang Lee</i>), Džēva Čoja (<i>Jae-wha Choi</i>), Sangdžo Hvangs (<i>Sang-Joo Hwang</i>), Jangmo Kims (<i>Yang-mo Kim</i>), Hidzjona Kima (<i>Hee-jeong Kim</i>), Mina Songa (<i>Mi-na Song</i>), Donghjuks Kims (<i>Dong-hyuk Kim</i>), Mihi Lī (<i>Mi-hee Lee</i>), Sangmi Pe (<i>Seong-mi Bae</i>), Unjunga Kima (<i>Eun-young Kim</i>), Sungdžuns Džo (<i>Seong-joon Jo</i>), Teihuns Kims (<i>Tae-hoon Kim</i>), Hjokjunga Vanga (<i>Hyo-kyung Hwang</i>), Džjā Jūna (<i>Ji-a Yoon</i>), Ekjunga Dzjona (<i>Ae-kyung Jeong</i>), Johāns Lī (<i>Yo-han Lee</i>), Mija Dzjona (<i>Mi-ja Jeon</i>), Seonreonga Lī (<i>Seon-ryeong Lee</i>), Janga Ima (<i>Young-a Im</i>), Minkjunga Kima (<i>Min-kyung Kim</i>), Sangsūns Jangs (<i>Sang-soon Jang</i>), Jeondzjona Lī (<i>Yeon-jeong Lee</i>), Jangpe Dži (<i>Young-bae Ji</i>), Sengmi Honga (<i>Seong-mi Hong</i>), Kjungrana Ko (<i>Kyung-ran Ko</i>), Kvanghī Mūns (<i>Kwang-hee Moon</i>), Geumhongs Parks (<i>Geum-hong Park</i>), Dzjonlī Kangs (<i>Jeong-lee Kang</i>), Jūsuka Hvanga (<i>Yoon-suk Hwang</i>), Kjude Lī (<i>Kyu-dae Lee</i>), Kjungsuks Lī (<i>Kyung-suk Lee</i>), Bjungnams Kvaks (<i>Byung-nam kwak</i>), Misūna Čū (<i>Mi-soon Chu</i>)
Uganda	<ul style="list-style-type: none"> Rozija Agvija (<i>Rosie Agoi</i>), ASPnet valsts koordinatore un ģenerālsekretāra asistente, UNESCO Ugandas Nacionālā komisija 	<ul style="list-style-type: none"> Dhabangi Čārlzss (Dhabangi Charles), skolotājs un ASPnet koordinators, Kamulī zēnu sākumskola Otvao Ričards (Otwao Richard), skolotājs un ASPnet koordinators, Sv. Marijas koledža, Namungunga

Globālās pilsoniskuma izglītības mērķis ir veicināt pārmaiņas, veidot zināšanas, prasmes, vērtības un attieksmi, kas ļautu izglītojamiem sniegt ieguldījumu iekļaujošākas, taisnīgākas un mierīgākas pasaules veidošanā. „Globālā pilsoniskuma izglītība: tēmas un mācību mērķi” ir izdevums, kas ietver pirmās UNESCO pedagoģijas pamatnostādnes globālā pilsoniskuma izglītības jomā. Tajā iekļauti ieteikumi, kā pārvērst globālā pilsoniskuma izglītības jēdzienus praktiskās un noteiktam vecumam atbilstošās tēmās un mācību mērķos tā, lai tos varētu pielāgot jebkādam vietējam kontekstam. Šīs pamatnostādnes ir paredzētas kā resurss pedagogiem, mācību programmu veidotājiem, pasniedzējiem, kā arī politikas veidotājiem, bet tās būs arī noderīgas citiem interesentiem izglītības jomā, kuri darbojas neformālās un ikdienas izglītības jomās.

Lai uzzinātu vairāk,

sazinieties ar: gced@unesco.org

vai apmeklējiet: <http://www.unesco.org/new/en/global-citizenship-education>

Atbalstītāji

Education
Sector

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

국제연합
교육과학문화기구

APCEIU

Asia-Pacific Centre of
Education for International Understanding
under the auspices of UNESCO

유네스코 아시아태평양 국제이해교육원

9 789231 001024